

Ruth Tachezy:

Virus, společný nepřítel

/ 4

50.

jubilejní
vydání

Téma

Koronavirus a UK:
Kdo mohl, pomohl

/ 10

Scientia

Charles Games?
Vzdělávání hrou

/ 32

Genius loci

Centrum BIOCEV
testuje koronavirus

/ 46

Hobby

Jan Trnka: Doktor
s akordeonem

/ 48

Knihy

Smysl je pouze
v diachronii

/ 50

Alumni

Šéf ČRo: Nabízíme
pestrost názorů

/ 54

UK Point

Informace a služby
na jednom místě

Univerzita Karlova
Celetná 13, Praha 1

info@cuni.cz
ukpoint.cuni.cz
+420 224 491 850

Milé studentky, milí studenti, vážené kolegyně a vážení kolegové,

poslední dny a týdny byly v mnoha ohledech překvapivé, náročné a rozhodně nás přinutily se nad mnoha věcmi zamyslet. Mnohé se změnilo. Pandemie nemoci covid-19 se pokusila zcela řídit naše životy; kdo z nás by čekal, že zažije zákaz vycházení, uzavření škol, univerzit, ale také hranic. Budovy Univerzity Karlovy se vyprázdnily, ovšem obratem se ukázalo, že univerzitu tvoří domy, učebny či laboratoře. Univerzitu tvoří lidé. Důležité je, že jsme nepřestali ani na chvíli fungovat. Přednášky se odehrávaly – a nadále někdy odehrávají – distančně, stejně tak mnohé mítinky, konzultace a porady. Studenti anebo pedagogové, kdo mohl, pomáhal. A pokračujeme v tom.

Ukazuje se dnes více než kdy jindy, že boj s takovou globální pandemií je mimo jiné velkým příběhem vědy – a je na nás, jak tuto situaci využijeme. Více než tři tisíce mediků začaly okamžitě v krizi pomáhat, odborníci připravovali testování. Naši kolegové pomáhají léčit, testovat, bádají a informují o nejnovějším stavu poznání širokou veřejnost.

Chtěl bych zde poděkovat všem našim studentům a kolegům za ohromné nasazení, všem, kteří pomáhali v nemocnicích, hlídali děti, vyučovali či se zapojili v rámci mnoha projektů i jinak. V budově Karolina sídlila Sousedská pomoc. Jednu etapu máme za sebou, ale čekají nás ještě mnohé další

výzvy, jež budeme muset společně zvládat a zvládnout. Jsou před námi mnohé nesnáze, ale také velké příležitosti. Krize vždy bývá náročnou situací, ale jsem si jistý, že jsme z ní jako univerzita vyšli dobře.

Současná krize by ale neměla zastínit další problémy, ať již jde o problematiku udržitelného rozvoje, klimatické změny a hrozbu sucha, stárnutí populace, či ekonomiku.

Náš postoj ke koronavirové krizi jasně ukázal, jak obrovsky významnou roli ve společnosti hrají univerzity. Jsme silným společenstvím lidí, které spojují důležité hodnoty: touha po poznání, touha poskytovat dalším generacím co možná nejlepší vzdělání a vůle pomáhat. Máme velkou zodpovědnost vůči společnosti. Zde bych však jako rektor, ale především pak jako učitel a lékař vyjádřil jednu velkou touhu: velmi se těším, až se celá univerzita zase zaplní studenty a budeme se všichni potkávat.

Tomáš Zima
rektor

Aktuální články i jejich archiv
najdete na iforum.cuni.cz

10 Obsah

Forum 2/2020, sešit č. 50
Časopis Univerzity Karlovy

Vydává

Univerzita Karlova

Redakce

Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1,
Odbor vnějších vztahů

Redakci řídí

Martin Rychlík

Odpovědná redaktorka

Lucie Kettnerová

Telefon

224 491 248

E-mail

forum@cuni.cz

Grafická úprava

Filip Blažek, Eliška Kudrnovská,
Designiq

Foto na titulní straně

Luboš Wiśniowski

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Redakce si vyhrazuje právo na úpravu
autorských příspěvků a jejich krácení.

Forum je rozšiřováno zdarma na
akademické půdě. Vychází čtvrtletně.
Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.

Stanoviska obsažená v textu nemusejí
vyjadřovat názor redakce.

Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další
náměty pro Forum uvítáme na adrese
forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v červnu 2020

Registrace MK ČR 72 79

Tištěná verze: ISSN 1211-1724

Rozhovor

RUTH TACHEZY – Virus,
společný nepřítel / 4

Téma

Koronavirus a UK

Kdo mohl, pomohl / 10

Zavřená univerzita? To už tady dříve bylo / 18

Scientia

MARTINA ČEČKOVÁ – Od života
dostávám „směrovky“ / 20

JAN RŮCKL – Textualita judaismu
druhého chrámu / 22

KLÁRA HLOUCHOVÁ – Potřebuji
intelektuální výzvu / 24

Tající ledovce, grafy i oživená religiozita / 26

Nápady, jak uchránit zemi / 28

JAROSLAV ŠVELCH – Programátoři
se hrami vysmívali režimu / 30

Charles Games, vzdělávání hrou / 32

24

Forum Romanum

Jak 17 fakult zápolí s koronavirem / 34

Studenti

ANDREA PROCHÁZKOVÁ – Svoboda
není samozřejmá / 40

TEREZA LAVIČKOVÁ – Boří tabu
ve škole i v soukromí / 42

VÍT KÖNIG – Využít všech darů
a příležitostí, které nám svět nabízí / 44

Genius loci

Centrum BIOCEV testuje koronavirus / 46

Hobby

JAN TRNKA – Doktor s akordeonem / 48

Knihy

Smysl lze nalézt pouze v diachronii / 50

Tipy k jarnímu čtení / 53

26

Alumni

RENÉ ZAVORAL – Naší úlohou je nabízet
pestrost názorů / 54

Kronika / 58

In memoriam / 63

Miscellanea

Být sám se sebou není ztracený čas / 64

54

Virus, společný nepřítel

Kdyby nepřišel covid-19, svůj čas by si rozložila mezi řešení grantů a projektů, vedení referenční laboratoře a psaní článků. Vedle toho se na katedře genetiky a mikrobiologie Přírodovědecké fakulty UK věnuje „svým“ studentům. Měla před sebou konferenci, chystala se i do Vysokých Tater, kde již řadu let se svými horolezeckými kamarády čerpá nezbytný adrenalin. Místo toho si pozornost Ruth Tachezy získal koronavirus.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Luboš Wiśniewski, archiv Ruth Tachezy

Zkuste se vrátit na začátek, kdy se z Číny začaly šířit první zprávy o novém koronovaviru SARS-CoV-2. Co jste si tehdy říkala?

Víte, já jsem se to snažila vidět optimisticky. V rozhovorech pro média jsem veřejnost spíše uklidňovala. Přiznávám, že jsem si nepřipouštěla, že se vše přehoupne do skutečné pandemie, že nepůjde o lokalizovanou epidemii ve dvou třech státech, jako tomu bylo například se SARS, kterou dnes označují za „epidemii kapesní“, tedy rychle lokalizovanou a s rychlým vymizením... Trochu mi to připomnělo situaci z 11. září 2001. Tehdy jsem čekala na benzínce ve frontě u pokladny, běžela tam televize a v ní se promítaly záběry letadla narážejícího do newyorských dvojčat. Pomyslela jsem si, co je to zase za blbý film! Že nešlo o fikci, jsme zjistili záhy. A podobně to mám se začátkem nynější situace. S dětmi, dcerou a synem, jsme diskutovali o dokumentu z dílny BBC, který jsme společně zhlédli. Týkal se vzniku možné pandemie. A během týdne se ukázalo, že „v tom“ žijeme.

Asi to bude znít zvláště, ale epidemie vás po profesní stránce možná „potěšila“.

Zní to divně, ale souhlasím. Najednou jsem se ocitla v situaci, o které jsem si říkala, že bych ji, v uvozovkách, chtěla zažít odborně; jde o zajímavý stav. Ovšem rozhodně nemohu říci, že jsem ráda, že jsem to zažila. Člověk svým způsobem trochu čekal, že něco takového může nastat, ale epidemie je samozřejmě pro nás všechny nesmírně náročná a znepokojivá.

Kdy vás současná epidemie zaskočila poprvé?

Těsně před krizí ve Wu-Chanu jsme se chystali s kamarády na každoroční výlet do Vysokých Tater. Jezdíme tam řadu let, každou zimu – dnes už spíše kvůli zimním túrám – a lezení po skalách přenecháváme mladším. Dříve jsem tam jezdila sama za odpočinkem, ale dnes jsem ráda, že se mnou začaly jezdit i moje děti, které mi pomůžou vynést batoh (směje se). Letošní výpravu jsme samozřejmě zrušili – bylo to první v sérii omezení, jež mi epidemie přinesla.

Hory mě zkrátka naučily pevné vůli, disciplíně, a když se ocitnu v hraniční situaci, umím se myslím zodpovědně rozhodnout. K tomu vás vede každý sport.

Lásku k horám jste zdědila po předcích?

Ano, jsme horolezecká rodina. Můj tatínek na začátku sedmdesátých let založil ve Vrchlabí, odkud pocházím, horolezecký oddíl. Sám byl úspěšným reprezentačním horolezcem, zúčastnil se československých expedic do Himálaje, Hindúkuše a jiných světových velehor a je dnes jedním z nejstarších žijících účastníků první výpravy do Afghánistánu (*Jan Červinka je jeden z nejvýznamnějších představitelů československého horolezectví dvacátého století, člen prvního Československého reprezentačního týmu, jenž získal ocenění zasloužilý mistr sportu – pozn. red.*). Protože oba rodiče jsou sportovci a jezdili do hor často, asi jsme se díky tomu se sestrou naučily mít je rády. Moje horolezení bohužel skončilo před deseti lety těžkým úrazem; na skále jsem se málem zabila. Ale děti jsem ještě stačila „nakazit“. Zatímco dcera leze od svých patnácti, synovi jsme se trochu snažili skály zakázat, a proto je orientačním běžcem. No a ten zase „nakazil“ během mě. Nicméně hory máme rádi všichni včetně manžela, na běžkách nebo pěšky.

Vzpomenete si na svůj horský prvovýstup?

Ten ve velkých horách byl s tatínkem, když mě poprvé vzal na Kavkaz. Pamatuji si, že výstup byl šíleně těžký a dlouhý; doslova jsem si tam sáhla na dno. Když mě pak v životě potkaly různé nepříjemnosti, věděla jsem, že když už si myslím, že jsem „dole“, pořád ještě mohu. Hory mě zkrátka naučily pevné vůli, disciplíně, a když se ocitnu v hraniční situaci, umím se myslím zodpovědně rozhodnout. K tomu vás vede každý sport. Léta jsem závodně lyžovala, na sportovní škole jsem se věnovala sjezdovému lyžování, jezdila jsem ještě i vysokoškolskou ligu. Systematický trénink vám vstřípí také organizování času. Ale pro mé rodiče byly vždy na prvním místě studijní výsledky: kdybych ve škole „plavala“, sport by mi nejspíše zakázali.

Od sportu do práce. Jak koronavirus SARS-CoV-2 proměnil vaše pracovní dny?

Nejdříve jsme s kolegyněmi několik týdnů připravovaly testování v Ústavu hematologie a krevní transfuze (ÚHKT). Když se chod laboratoře podařilo dobře rozběhnout, přešla jsem k zařizování testování vzorků v centru BIOCEV. Tam jsem trávila čas mezi sedmou ranní a půlnocí a doma se ještě připravovala na následující den. Šlo o vskutku velmi intenzivní období. Teď se to trochu mění; mám povinnosti na katedře. Sice jsem se svými studenty na dálku stále v kontaktu, přesto mám pocit, že jsem je trochu zanedbávala, a to se teď snažím napravit. Chystám online přednášky a řeším s nimi individuální konzultace. Rovněž jsem absolvovala řadu rozhovorů, pro které bylo zapotřebí nastudovat aktuální podklady. Stále se snažím sledovat vývoj nejen epidemiologických informací, denně odpovídám na desítky e-mailů, řeším telefonáty. Každý den musíme takzvaně uvolňovat výsledky BIOCEVU,

Co mi dávají hory

Horolezci byli vždy pověstní tím, že jsou ranaři, a přátelství s nimi jsou na celý život. U mě tomu tak jistě je. Přátelé z vrchlabského horolezeckého oddílu jsou součástí mého života už od dětství. Splnila jsem si i díky nim spoustu snů, jedním z posledních byl jarní výstup na Matterhorn, který byl umocněn třemi nádhernými dny, kdy jsme byli na hoře sami. Horolezení mě, myslím, skvěle vybavilo pro život a je pro mě důležité: psychicky zrelaxuje, fyzicky zničí. Platí to podobně i pro orientační běh, který vyžaduje takovou míru soustředění, že vám naprosto vyčistí hlavu. Stačí chvilka nepozornosti a jste v lese ztracena.

kde zpracováváme stovky vzorků. K tomu je třeba řešit různé organizační problémy.

Jak jste se vůbec k mikrobiologii dostala? Co vás k ní přivedlo?

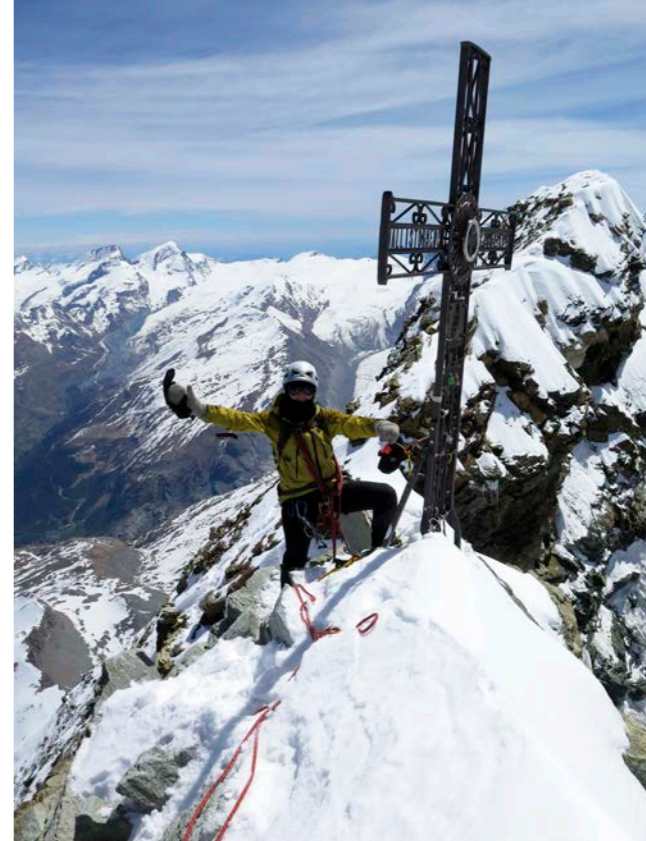
Medicína mě vždy přitahovala. Svůj podíl na tom jistě měli rodiče. Maminka, pediatřička, skončila svou lékařskou praxi v 86 letech! Ráda jsem za ní chodila do nemocnice. Zajímalo mě, koho tam léčí a jak. Máma měla ráda mikrobiologii a doporučila mi knížky *Lovci mikrobů* a *Bojovníci se smrtí*, které se staly brzy mými nejoblíbenějšími. Vliv měla i moje teta, maminka sestry, která pracovala ve Státním zdravotním ústavu jako mikrobioložka. Toužila jsem stát se lékařkou, později se i účastnit záchranných misí po světě. Okolnosti tomu nakonec chtěly, že jsem zůstala doma. Nejdříve to za mě rozhodl komunistický režim a pak rodina a děti, od nichž se mi nechtělo odjíždět příliš daleko.

Jak se tvořil váš současný tým?

Myslím, že spoustu z nás ke společné práci přivedl entuziasmus. Zkrátka volá se SOS a my máme možnost poskytnout pomoc, tak do toho jdeme! Víte, vědci jsou specifická komunita – nejrady se drží svého výzkumu a rivalita je značná. Ale entuziasmus lidí, kteří se do této práce zapojili, byl úžasný. A také podpora, již se nám dostalo ať už od vedení centra BIOCEV, vedení Přírodovědecké fakulty UK, či prorektora Jana Konvalinky. Jenom díky těmto všem faktorům jsme byli schopni rychle a spolehlivě začít s testováním.

Stalo se vám už někdy, že by vás, spíše rivaly ve vědě, spojil „společný nepřítel“?

Určitě se tak dělo v době před listopadem 1989. Společný nepřítel byl politický. A to nás spojovalo nejen v laboratořích, ale i na těch horách. Dokázali jsme si užít legraci, cítili jsme se spolu bezpečně, měli jsme stejné názory a rivalitu jsme v žádném případě nepocitovali.

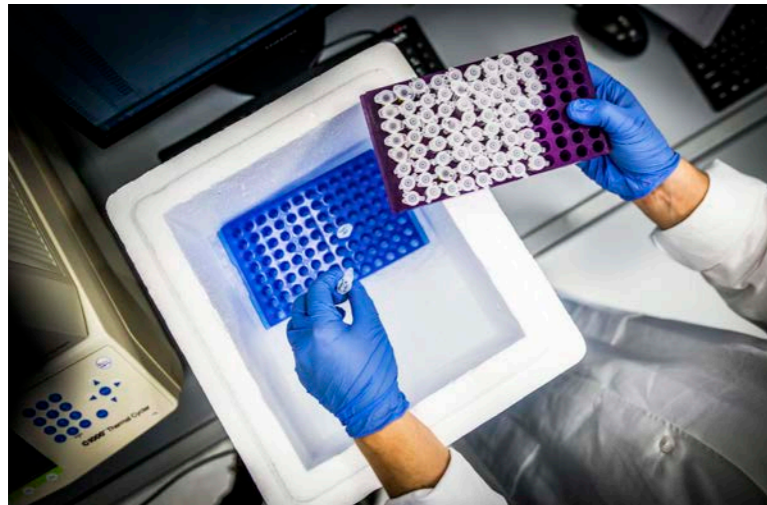

Máte z té doby nějaký zajímavý osobní příběh?

Ten jistě nejosobnější je spojen se svatbou. Můj tehdejší přítel, dnes manžel, je parazitolog. V roce 1986 odjel na dva roky na stáž do Číny. Je třeba připomenout, že v té době nebyly ani mobily, ani e-maily a kromě dopisů, které šly několik týdnů a byly cenzurovány, neexistovalo žádné spojení. Já tu zůstala zamilovaná, on doslova zmizel. Chtěla jsem ho jet navštívit, ale to mi úředníci nepovolili. Tak jsme se rozhodli, že se necháme podle platné helsinské dohody oddat na ambasádě, jenže to soudruzi rovněž smetli ze stolu. Místo toho to dopadlo tak, že můj nastávající vyplnil v Číně potřebné dokumenty a já jsem se na Národním výboru ve Vrchlabí vdala v zastoupení za jeho pověřeného kamaráda! Ale ani pak mě nechtěli za již mým manželem do Číny pustit. Prý pro nedostatek financí na pobyt. Vše pomohl vyřešit můj tatínek, jenž byl zrovna v základním táboře pod Mount Everestem. Když se o věci dozvěděl, napsal své sestře do Švýcarska, jestli by mohla složit potřebné peníze, tuším 300 dolarů, na můj účet v Praze, abych mohla vycestovat do Číny. S potvrzením, že mám „nezbytný kapitál“, jsem pak přišla na ministerstvo. Získala jsem potřebné podpisy ministra zahraničí, financí a školství. A v Čedoku v Nekázance jsem po třech dnech čekání a hysterickém záchvatu získala jízdenku na vlak z Ulánbátaru do Pekingu. Cesta za manželem do Číny byla otevřená...

... a dnes jako uznávaná vědkyně řešíte, co s koronavirem z Číny.

Nevím, zda uznávaná. Snažím se dělat poctivě svou práci a ta mne baví. Ve vědě není nikdy hotovo, ↪

„Osobní poděkování“

Jsem nesmírně vděčná svým nejbližším kolegům, s nimiž pracuji a bez nichž by to nešlo. Mezi ně patří Jana Šmahelová, Martina Saláková a Michal Šmahel. Kolegyně se mnou šly „do boje“ již v ÚHKT a zavedly metodu vyšetřování v rekordním čase; Michal mi v počátcích pomohl s logistikou objednávání materiálu. To období bych se nebála nazvat hysterickým – zaváděli jsme novou metodiku a nebyli si jisti, zda se dá potřebné vybavení na trhu sehnat, kdy to bude a kolik to bude stát.

Velice nám pomohl finanční dar od společnosti IOCB Tech a vstřícnost lidí z firem, se kterými jsme spolupracovali v minulosti. Dostali slovo, zásobovali nás přednostně a zajistili, co bylo v jejich možnostech.

Z centra BIOCEV bych vyzdvihla Vendulu Novosadovou, která zpracovává data, tamní IT tým a management. Ráda bych poděkovala Zoře Mělkové z 1. lékařské fakulty UK, která velkoryse poskytla svou infekční laboratoř. Základní tým pro práci v infekci (BIOCEV) ještě tvoří Ingrid Poláková a Adrianna Piataková, které pomohly vyškolit řadu dobrovolníků.

Významný podíl má i tým mladých úžasných lidí z Biotechnologického ústavu AV ČR: Lucie Langerová, Pavel Abaffy, Eva Rohlová, poděkování patří i řediteli Bohdanu Schneiderovi. Skvělá je podpora „shora“, od Jana Konvalinky, prorektora UK pro vědeckou činnost po vedení Přírodovědecké fakulty UK. A úžasná je spolupráce napříč akademickou sférou, scházíme se prostřednictvím videokonferencí a vyměňujeme si zkušenosti, konzultujeme problémy.

vždy zbývá spousta toho, co jste ještě mohla udělat lépe nebo do větší hloubky. Rodiče nás ale nenaučili odpočívat, mohla bych uvést i příklady ze života mé sestry... Se stejným entuziasmem jako dnes jsem na začátku devadesátých let šla do boje, aby byl u nás správně nastartován screening pro karcinom děložního hrdla. Věnovala jsem se virům, jež toto onemocnění vyvolávaly. Velkou část profesního života mi pak zabrala snaha prosadit, aby se proti papilomavirům začalo očkovat. V boji, který byl těžký a dlouhý, sehrály roli finance. Zažívala jsem srovnatelné vypětí s tím současným, kdy jsme se snažili výzkum posunout díky grantům a studiím, které jsme měli. Za sebe mi to přišlo smysluplné. A lidí, s nimiž jsem chtěla na úkolu pracovat, jsem se vždy ptala: „Chcete se mnou jít do něčeho extra? Nebude to ani zaplacené, ani za to nedostanete metál.“ Nevím, co se jim honilo hlavou. Možná mě chtěli v duchu zabít. To, že se rozhodli do toho jít, je bezva; člověk sám nic nezmuže.

Je konec koronavirové epidemie blízko, či stále daleko?

Mám trochu strach, že nejjednodušší řešení – tedy vyvinout vakcínu pro plošné očkování – se v dohledné době nepodaří uskutečnit. Vakcína stimuluje tvorbu ochranných protilátek je jistě první volbou. Její vývoj se však nemusí podařit. Možných důvodů je řada. Variantou je ale i vakcinace stimuluje T-buněčnou odpověď, která by měla

být schopna likvidovat infikované buňky. Nicméně i tohle bude cesta složitá a nejistá. Ale ráda bych zůstala optimistkou a věřila, že se vakcínu podaří vyvinout – i když možná za delší čas.

A lék?

Ten má podle mě větší šanci. Desetitisíce molekul procházejí testy; třeba budou některé z nich fungovat na zamezení vážného průběhu nemoci. Pokud by zamezily množení viru a tím potenciální infekci dalších buněk, pak by mohly být využity i preventivně. Ale vyrobit jich tolik, aby „pokryly“ celý svět, je mnohem složitější než vymýtit lokální epidemii.

Můžete zhodnotit současný vývoj kolem covid-19?

Jak docent Ladislav Dušek, šéf zdravotnických statistiků, tak náměstek ministra zdravotnictví profesor Roman Prymula jsou lidé na svých místech a rozhodnutí, která byla uskutečněna, jsou podle mě správná. Souhlasím s uvolňováním, i když se malinko obávám, že se vše začíná politizovat. I prohlášení významných lékařů jsou trochu nebezpečná a zavádějící. Zkušenosti lékařů, že někdo umřel, protože ze strachu nešel do nemocnice, nebo případy, kdy lékař někoho odmítl ošetřit, lze považovat za osobní selhání. Nejde o chybu systému.

Ted, kdy se vše vrací do normálnějších kolejí, se lidé ze dne na den začínají chovat úplně jinak: ve

Ted, kdy se vše vrací do normálnějších kolejí, se lidé ze dne na den začínají chovat úplně jinak: ve dvacetihlavém hloučku postávají u piva, scházejí se bez roušek, nedodržují doporučení. Možná by to bylo jiné, kdyby byl virus vidět.

dvacetihlavém hloučku postávají u piva, scházejí se bez roušek, nedodržují doporučení. Možná by to bylo jiné, kdyby byl virus vidět. Následující dny a chování každého jednotlivce ukáží, jak se bude pandemie vyvíjet. Pokud otrávení a únava v nastalé situaci přerostou obavy, tak se bojím, že se budou objevovat nová ohniska. Kdyby se lidé udrželi a dodržovali doporučení, tak i s přispěním lepšího se počasí by se mohl virus přestat šířit.

A co bude dál, v delším horizontu?

Asi se nedá vyloučit, že úplně zmizí jakoby lusknutím prstů. Ale to je dost nepravděpodobné. Pokud zůstane, pak se asi bude vracet jako chřipka, v epidemiích. Máme před sebou období, kdy bude závažných příznakových případů méně. Odhaduji, že postupné uvolňování bude trvat zhruba jeden rok. Považuji to za jedinou možnost. Stále však bude třeba mít vše pod kontrolou, aby se operativně dala pravidla uvolňovat anebo – v případě zhoršení situace – utahovat. Lidé si snad uvědomují, že opatření byla nastolena proto, aby nedošlo k zahlcení zdravotnického systému. Je jasné, že to není snadná doba, zvláště pokud lidé mají malé byty, jsou úplně sami nebo se musejí v omezených prostorách starat o malé děti.

Mluvíme spolu pro magazín Forum, povězte, jak svou úlohu v informování zvládají média?

Je skvělé, jak rychle se díky médiím informace k veřejnosti dostanou. Na druhou stranu se domnívám, že pro mnoho lidí je „koronavirové zpravodajství“ matoucí. Od kolegů vím, že kupříkladu na Tchaj-wanu, tedy v oblasti s rizikem výskytu různých nebezpečných virových infekcí, zhruba dvakrát denně vystoupí v televizi oficiální zástupci, premiér nebo ministr zdravotnictví, a sdělí v daném čase aktuální informace. Zdá se mi to postačující i s ohledem na to, že v dnešní době, kdy se neověřené zprávy šíří prostřednictvím sociálních sítí a médií, většina

populace nemůže odlišit, co je hoax čili poplašná zpráva a co pravda. Rozumnější je sledovat oficiální stránky Ministerstva zdravotnictví ČR nebo Státního zdravotnického ústavu, pokud jde o Českou republiku, nebo také Světové zdravotnické organizace, kde jsou podávány informace pro laiky ke všem různým infekcím, nejen ke covidu, a vedle faktických údajů tam najdeme i mýty. Nedávno jsem se naučila i nové slovo *infodemie*. A to vzniklo právě v souvislosti s informačním zmatkem kolem koronaviru SARS-CoV-2.

RNDr. Ruth Tachezy, PhD., se narodila v Olomouci. Vystudovala molekulární biologii a genetiku na Přírodovědecké fakultě UK, tamtéž získala doktorský titul v oboru molekulární virologie. V Ústavu hematologie a krevní transfuze (ÚHKT) je výzkumným pracovníkem oddělení experimentální virologie a vedoucí Národní referenční laboratoře pro papilomaviry a polyomaviry. Na Přírodovědecké fakultě UK vede katedru genetiky a mikrobiologie. Je členkou International Papillomavirus Society a řady dalších společností.

Kdo mohl, pomohl

Jsou jich tisíce. Mediků, vědců, pedagogů a studentů mnoha oborů na Univerzitě Karlově, kteří neotáleli a dali v minulých týdnech svoje znalosti i silné ruce k dispozici Česku, aby mu pomohli překlenout bezprecedentní koronavirovou krizi. Nabízíme jen krátký výčet jmen a pestrých aktivit, jimiž univerzitní společenství přispívalo a přispívá k potlačení hrozby covid-19.

TEXT Marcela Uhlíková, Jitka Jiříčková, Martin Rychlík, Jiří Novák
FOTO Vladimír Šigut, René Volfík, Hynek Glos

„Rozhodla jsem se pomáhat v pelhřimovské nemocnici i proto, že vedle poměrně dobře saturovaných pražských nemocnic je neméně třeba výpomoci i na menších pracovištích. Pracuji ve skvělém kolektivu na JIP chirurgických oborů, zastávám práci jak zdravotní sestry, tak sanitářky, pomáhám se vším, co je třeba,“ říká Kristýna Pončáková, studentka 3. lékařské fakulty UK. „Jde o skvělou příležitost zdokonalit se v řadě úkonů a získat další cenné klinické zkušenosti. Všichni tu doufáme, že se nám to podaří zvládnout a že se nám zpod ústnek nevytratí úsměvy,“ uvedla jedna ze stovek dobrovolnic v seriálu příběhů Naši medicí pro online magazín iForum.

Statečně stáli doslova v „první linii“, jak se v médiích opakovalo. Medici pěti lékařských fakult Univerzity Karlovy se od počátku šíření koronaviru zapojili do pomoci nemocnicím a dalším zdravotnickým zařízením – a to již ve chvíli, kdy Česku citelně chyběly ochranné pomůcky. Šli tedy i roušky. Budoucích lékařů, kteří nabízejí svou pomoc, je přes tři tisíce, což ocenila široká česká veřejnost, ale opakovaně slovy díky také rektor Tomáš Zima, sám lékař. Studenti pomáhali coby sanitáři, ošetřovatelé i předsunutý personál při odběrech a podobně.

Pomáhaly všechny fakulty: v sídelní Praze, Plzni i Hradci Králové, ale také v nemocnicích dalších měst. Studenti 1. LF UK zamířili do pražské Všeobecné fakultní nemocnice (kde byl prvně také pacientovi nasazen experimentální lék remdesivir), do IKEMu či do Ústřední vojenské nemocnice. Mladí

lidé z 2. LF UK se angažovali ve „svém“ Motole či v nemocnici Na Bulovce. „Řada studentek 4. ročníku pomáhá s hlídáním dětí zdravotních sester, které jsou v těchto dnech značně vytížené. Dnes jsme navíc oslovili studenty s výzvou, aby se přihlásili k dárcovství krve a krevních destiček,“ líčil děkan 2. LF UK Vladimír Komárek hned počátkem března.

Na 3. LF UK rezonovala iniciativa mediků ze spolku Trimed, kterou koordinovali studenti 6. ročníku Tomáš Sychra a Metoděj Renza. Vznikla dobrovolnická platforma, ze které šlo přímo delegovat pomoc do zdravotnických zařízení. „Jde o aktivitu všech zdravotnických oborů, nejen mediků. Snažili jsme se jimi pokrýt takzvané páteřní nemocnice, což jsou fakultní nemocnice napříč celou Českou republikou. O Prahu, která byla rozdělena na několik segmentů, se podělily lékařské fakulty UK,“ upřesnil Renza, jak solidárně se medicí k věci postavili.

„Od Trimedu jsme získali spoustu informací a podnětů, jak co nejlépe a nejrychleji přivést dobrovolnické aktivity do praxe v nemocnicích,“ řekla organizátorka Anna Malečková z Lékařské fakulty v Plzni UK. V nemocnicích na Plzeňsku a v okolí vypomáhalo pár set studentů jako podpůrní pracovníci a sanitáři či hlídalo děti odborného lékařského personálu.

O pomoc volaly v těžké – a hlavně nejasné – situaci také nemocnice ve východních Čechách; zájem byl o mediky s alespoň čtyřmi absolvovanými semestry. Studenti Lékařské fakulty v Hradci Krá-

Studenti Farmaceutické fakulty UK vypomáhali v desítkách lékáren – a to takřka po celé ČR

Pomáhajících mediků z Univerzity Karlovy, jako jsou tyto „stateční“ z LF HK, bylo přes tři tisícovky

lové UK se ale sami nehlásili jen v krajském městě, nýbrž i jinde. „V rámci iniciativy jsme si s představiteli ostatních akademických senátů lékařských fakult UK rozdělili mapu republiky, abychom dali dohromady pohotovost studentů, kteří by mohli pomoci i dalším zdravotnickým zařízením. Vzali jsme si na starost Královéhradecký a Pardubický kraj a začali obvolávat jednotlivá zařízení s jednoznačným výsledkem – zájem o naše studenty byl velký,“ říkal magazínu Forum hned v polovině března královéhradecký děkan Jiří Mandák.

Na pomoc lékárnám či rodičům

V Hradci Králové sídlí rovněž Farmaceutická fakulta UK, jejíž studenti vyrazili na pomoc lékárníkům. „Cítíme se potřební a současně získáváme cenné zkušenosti, ať už pozitivní, či negativní. Vidíme, že ne všem zákazníkům je snadné vyhovět, občas jsou na lékárníky hrubí, ale i to je součástí naší budou-

Studenti pomáhali coby sanitáři, ošetřovatelé i předsunutý personál při odběrech a podobně.

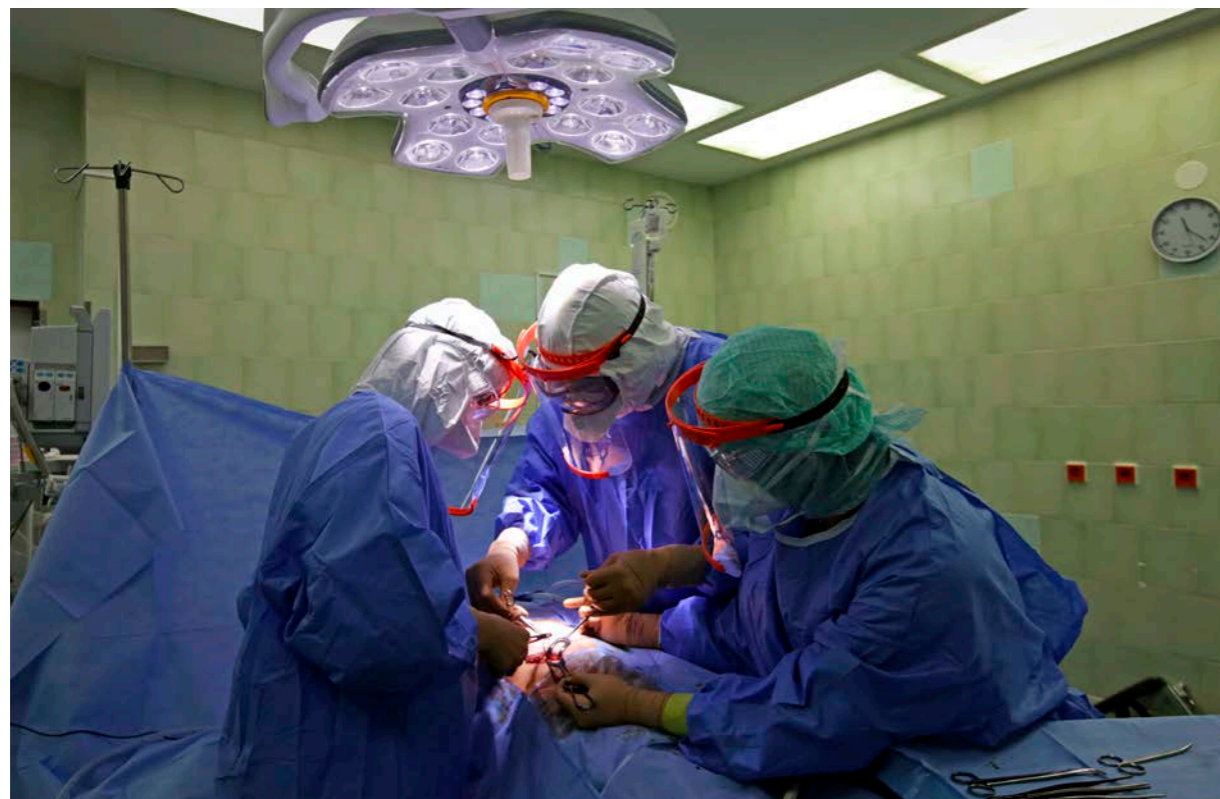
cí profese,“ vyprávěla počátkem dubna studentka 4. ročníku tamní „fafky“ Eliška Voříšková, která založila dobrovolnickou iniciativu Pomoc lékárnám. A zafungovalo to! Budoucích farmaceutů se zapojily stovky, takže odhadem asi dvě třetiny studujících nějakým způsobem pomáhaly lékárníkům, kteří byli pod velkým tlakem.

Výzkumně silná Přírodovědecká fakulta UK nabízela nejen dobrovolníky, ale také výzkum týkající se viru SARS-CoV-2 a testování na jeho přítomnost. Jak to probíhá, vyprávějí na jiném místě magazínu Forum doktorka Ruth Tachezy a profesor Ivan Hirsch (více strany 4 a 46).

Chytré mozky z Matematicko-fyzikální fakulty UK propočítávaly mimo jiné i výhledové epidemiologické modely a fakulta rovněž poskytla své výzkumné výpočetní kapacity pro boj s koronavirem v rámci mezinárodní infrastruktury LINDAT/CLARIAH-CZ. Studenti a zaměstnanci matfyzu také za pouhé dva týdny naprogramovali aplikaci Zavoláme zpátky, díky níž mohou dobrovolníci Českého červeného kříže prostřednictvím telefonických rozhovorů navázat kontakt s osamělými lidmi a snížit negativní dopady sociální izolace.

Jedna ze záslužných rolí: pomoc nemocničnímu personálu na příjmu pacientů nebo při odběrech vzorků

Lékaři UK a fakultních nemocnic (zde v Motole) se podíleli i na operacích pacientů s podezřením na nemoc covid-19

Naopak o malé človičky zaměstnanců fakultní nemocnice v Motole se starali dobrovolníci z Pedagogické fakulty UK v rámci záměru Chci pohlídat! Děti si (za odborného dohledu budoucích pedagogů a pedagogů) hrály s legem, malovaly si a byly v bezpečí mimo hlavní část nemocničního příjmu. „Parta je věkově smíšená, barvitá, starší pomáhají mladším. Děti se spolu zabaví a přitom se jim zvládnou individuálně věnovat. Máme už zajištěný stabilní režim, během měsíce se všechno krásně usadilo,“ líčila organizátorka Nela Pastrnková spolu s kolegyní Terezou Barthovou. Z „pedáku“ rychle vzešel i seriózní informativní web Okoronaviru.cz, na jehož ověřeném obsahu se podíleli experti řady škol – včetně UK.

A originálně přispěli i sportovci z Fakulty tělesné výchovy a sportu UK, kteří lidem kynoucím v domácí karanténě nabídli online rady či kurzy, jak se správně pohybovat. „Líbí se mi vlna solidarity, jakou koronakrize vyvolala. Nemyslím si, že by nám šlo šití roušek úplně od ruky, a proto jsem se snažil vymyslet, jakou pomoc bychom mohli nabídnout,“ říká Ondřej Regál, absolvent FTVS UK, jenž odstartoval výukový projekt s trenéry a lektory Cvič a pomáhej.

Rady, ale i pomoc seniorům

Nelenily však ani humanitní a společenskovední fakulty. Jejich studenti a zaměstnanci byli zapojeni v bezpečí charitativních aktivit a iniciativ. Odborníci z Filozofické fakulty UK mimo jiné vypomáhali v překladu důležitého televizního zpravodajství do českého znakového jazyka. „Nejvýraznější byla samozřejmě – po nátlaku neslyšících – poptávka po

Pokud pracujete z domova, je vhodné zachovat strukturu obvyklého pracovního dne – tedy vstát, zacvičit si, obléknout se a usadit se do pracovního koutu nebo k činnosti s dětmi.

tlumočení v médiích či ve vládních organizacích. Včasné informace ve srozumitelné podobě směřované ke všem obyvatelům České republiky mohou zásadně přispět k lepšímu a bezpečnějšímu překlenutí nouzového stavu,“ vysvětlovala tlumočnice Naďa Hynková Dingová.

Psychologové z FF UK zase radili, jak zvládat stres, karanténu i domácí práci a školu s dětmi. „Doporučila bych zejména dodržovat strukturu času: odlišit čas pracovní a nepracovní, fyzické aktivity a práci hlavou, činnosti, jež mají viditelný výsledek. Pokud pracujete z domova, je vhodné zachovat strukturu obvyklého pracovního dne – tedy vstát, zacvičit si, obléknout se a usadit se do pracovního koutu nebo k činnosti s dětmi,“ uvedla Iva Štětovská.

Gerontologové z Fakulty humanitních studií UK v čele s proděkanou Ivou Holmerovou připravili „dvanáctero doporučení“ pro nejohroženější seniory; studenti a doktorandi, mezi nimiž nechyběla novinářka Judita Matyášová, se zasadili o výrobu i rozvoz chybějících roušek do desítek domovů pro seniory. Roušky šili také akademici a akademičky ↪

Dobrovolníci z řad studentů měli více krizových štábů, jako je tento v pražské Celetné ulici 20

na Fakultě sociálních věd UK, kteří dávali k dispozici i své know-how v sociologii či ekonomii.

Všechny fakulty nasadily síly na vzdálenou výuku, byly více online. Měsíce to nebyly lehké pro studenty ani pedagogy Právnické fakulty UK. „Rád bych poděkoval všem, kteří se zapojili do dobrovolnických aktivit či právní a sociální pomoci krizí postižených osob (...) Následky, a to nejen ekonomické, budeme překonávat dlouho. Věřím nicméně, že akademické prostředí, založené na principu samosprávy, svobodomyšlnosti a plurality názorů, situaci zvládne a nenechá se nahlodat daleko nebezpečnějším virem hrozcím změnit naši liberálně-demokratickou společnost,“ říká děkan práv Jan Kuklík v děkanské anketě (strany 34 až 39).

Nabízeli jsme podporu, aby lidé mezi sebou navzájem byli solidární a aby ti, kteří se angažují nejvíce, brzy nevyhořeli.

Útěcha i bohoslužby online

Ani teologické fakulty Univerzity Karlovy, které v květnu oslavily plných třicet let od spojení pod křídly svobodné a staroslavné univerzity, nezůstaly během pandemie nemoci covid-19 stranou. Kromě toho, že po uzavření kostelů zástupci těchto tří fakult UK nabídli veřejnosti bohoslužby online, pomáhali pedagogové a studenti také přímo v terénu.

Studenti Katolické teologické fakulty UK zřídili šicí dílnu a roušky roznášeli potřebným i do zdravotnických zařízení. Arcibiskupský seminář

pomáhal domovům seniorů v Praze s pečovatelskou službou a při rozvážce jídel. A další zaměstnanci i studenti byli v Nemocnici sv. Alžběty Na Slupi k dispozici k rozhovorům s pacienty i se zdravotníky. „To proto, že zákaz návštěv pacientů doléhal na obě dvě skupiny,“ řekla Marie Opatrná z KTF UK.

Z Husitské teologické fakulty UK si krizový štáb Českého červeného kříže vyžádal přímo studenty oboru sociální a charitativní práce, kteří jsou kvalifikovaní pro práci se seniory či handicapovanými. Studenti, kteří ještě ošetrovatelskou činnost vykonávat nemohli, distribuovali roušky, roznášeli potraviny a poštu nebo seniorům pomáhali s venčením psů. Kolegové z jiných oborů se zapojili do činnosti call centra pražské nemocnice Na Homolce, ale pomáhali třeba i v prachatické nemocnici s hlídáním dětí zaměstnanců. Děkanka Kamila Veřková se nechala slyšet, že hodlá všem zapojeným studentům dobrovolnickou činnost uznat v rámci studia jako praxi. Náročnou praxi, dalo by se dodat.

Aktivní byli v době pandemie také zástupci Evangelické teologické fakulty UK. „Snažili jsme se mírnit paniku a strach, umožnit lidem, aby v novém denním rytmu našli nástroje k tomu, jak se ztišit a přemýšlet. Nabízeli jsme podporu, aby lidé mezi sebou navzájem byli solidární a aby ti, kteří se angažují nejvíce, brzy nevyhořeli. Neomezovali jsme se při tom pouze na lidi, kteří se k církvím hlásí nebo sami sebe označili jako věřící. Duchovní útěchu přece nějakým způsobem hledá každý,“ shrnula za bohoslovce Ivana Noble z ETF UK.

Vedení UK i ustavný krizový štáb – včetně aktivních kolegyně z UK Pointu – jednaly na rektorátu osobně i během složitých týdnů

Jan Hrabovský, doktorand z MFF UK, tiskl respirátory na 3D tiskárně přímo v Karolinu – v rámci iniciativy Sousedská pomoc

Klára Boušková nemohla kvůli zdraví pomáhat přímo v terénu, ale rozjela akci Švadlenky pro nemocnice. Díky tomu se tam rozdaly stovky roušek

Studentky Pedagogické fakulty UK a ze spolku Agora se rozhodly pomáhat přímo v nemocnici – hlídaly a hrály si s dětmi zdravotníků, tak jako organizátorka Nela Pastrnková

cuni.cz/pomaha

Zavřena univerzita? To už tady dříve bylo

Koronavirová pandemie zapříčinila, že akademická obec opustila posluchárny a přešla na distanční výuku. Pražské učení však podobnou situaci nezažilo poprvé. Medici místo výuky pomáhali už během morových ran a válečných nepokojů.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Shutterstock, Wikimedia

Zprávy o „černé smrti“ a jejích dopadech na pražskou univerzitu byly zaznamenány jak v sedmnáctém, tak osmnáctém století, kdy epidemie moru zasáhla i hlavní město. V sedmnáctém století postihlo Prahu dokonce několik vln nákazy, nejsilnější v letech 1679–1681. Karel Havlík a Jiří Černý ve své publikaci *Jezuité a mor* zmiňují, že právě tato nemoc byla koncem května 1680 důvodem předčasného ukončení semestru v Klementinu. Studenti filozofie odešli do Liběšic na Litoměřicku, mladí teologové pak do Tuchoměřic u Prahy, kde klementinská kolej měla své statky.

Do pražských měst pak nesměl být vpuštěn nikdo, kdo nepředložil osvědčení, že přichází z místa, které nebylo postiženo nákazou, nebo se nepohyboval po cestách, kde se mor vyskytoval.

Studenti na prázdniny, lékaři do nemocnic
Poslední vlna morové rány dorazila do Prahy z Vídně v roce 1713 a byla mnohem silnější než ta předchozí v roce 1680. V Praze v jejím důsledku zemřelo kolem třinácti tisíc lidí (což byla tehdy čtvrtina města), v celé zemi to podle odhadů bylo až dvě stě tisíc lidí. V té době již byl při epidemii předpokládán dohled lékařské fakulty nad zemským zdravotnictvím, a tak byla jejím profesorům i absolventům hned v roce 1713 svěřena péče o nemocné. Výraznou osobností, která se zasadila o boj s dýmějovým morem, byl Alexandr Antonín Ignác Šamský (uváděn též jako Schamsky), považovaný za jednoho z nejnadanějších absolventů pražské medicíny. Sám morové nákaze pravděpodobně podlehl, když byl vzhledem k nedostatku lékařů na vrchní příkaz vyslán do Loun.

Publikace *Jezuité a mor* připomíná, že do Klementina epidemie nepronikla, ze studentů se nikdo nenakazil a mezi zemřelými byli jen ti, kdo sloužili nemocným mimo kolej. I tentokrát však epidemie zkrátila akademický rok. V polovině srpna 1713 vznesl rektor dotaz na místodržitelství, zda

se v čase morovém, kdy beztak již mnoho studujících odešlo, mají školy zavřít. Úřad do několika dní odpověděl, že na zavření škol ještě není čas, ale protože prázdniny byly přede dveřmi, žáci dostali povolení odejít hned.

Protimorová opatření

Určitě stojí za zmínku, že už tehdy panovník jen nepřihlížel, ale společně s městy se snažil obyvatele ochránit a finančně jim pomoci. Odliv venkovských studentů z města stejně jako útěk bohatého měšťanstva a šlechty způsobily živnostníkům a řemeslníkům pokles příjmů, zatímco ceny potravin a léků prudce vylétly. Proto císař Karel VI. už v listopadu 1713 osvobodil Pražany na tři roky od placení všech daní, další úlevy a podporu musely poskytnout městské obce. Do pražských měst pak nesměl být vpuštěn nikdo, kdo nepředložil osvědčení, že přichází z místa, které nebylo postiženo nákazou, nebo se nepohyboval po cestách, kde se mor vyskytoval.

Bezpečnostní opatření prováděli i lékárníci, kteří si vymohli od akademického senátu dovolení, že lidé nesmějí vstoupit do lékárny, ale recept prostrčí pootevřenými dveřmi a lékárník jim v kleštích předá lék.

Války, stávký, revoluce...

Mnohem častěji než při morových epidemiích byla činnost univerzity omezena kvůli válečným nepokojům, revolucím či stávkám. Úplně nejdéle, po celá dvacátá léta patnáctého století, bylo pražské učení uzavřeno během husitských válek. Činnost univerzity se pak rozjížděla jen velmi pomalu, první mistrovský grad byl udělen až v roce 1440.

Univerzita byla uzavřena také v roce 1741, kdy se dostala do centra veřejných událostí v počáteční fázi válek o dědictví zemí Koruny české. Na její půdě vznikla akademická legie k obraně práv královny Marie Terezie, která dokonce zasáhla do bojů na pražských hradbách, některé koleje pak v té době sloužily jako vojenské kvartýry. Praha nicméně kvůli nedostatečné armádě padla. Tehdejší akademický magistrát odeslal 14. prosince 1741 novému panovníkovi Karlu Albertovi „nejponížnější žádost o povolení k obnovení studií na pražské

Kolejní statky

V sedmnáctém století získala klementinská kolej větší počet statků, k těm nejdůležitějším patřily Tuchoměřice u Prahy, Liběšice na Litoměřicku a Opařany v jižních Čechách, u kterých později vznikly významné rezidence. Klementinum zachytil v roce 1750 malíř Jan Hiebel.

Co je akademická legie

Vojenský sbor pražských studentů byl svoláván v období od sedmáctého do devatenáctého století, aby bránil spolu s vojskem a měšťanskými sbory ohrožené město. Velmi statečně si studenti (mezi nimiž byl i spisovatel Bohuslav Balbín) vedli v červenci 1648, kdy Švédové napadli Pražský hrad a Malou Stranu. Za to byli členové akademické legie povýšeni ze stavu svobodného do šlechtického a synové poddaných se stali svobodnými. Na památku hrdinských činů této legie byl v roce 1863 postaven pomník na dvoře Klementina.

univerzité“, panovník však svolení nedal a výuka se nerozběhla. Aktivně se angažovali jen příslušníci lékařské fakulty, kteří ošetřovali zraněné. Studenti se do poslucháren mohli vrátit až na jaře 1743.

Ve dvacátém století musela univerzita svou činnost omezit nebo zcela přerušit několikrát – během první světové války, při studentských stávkách v letech 1968 a 1989 a zejména po listopadu 1939, kdy byla Univerzita Karlova v Praze uzavřena na dlouhých šest let (Německá univerzita v Praze se v roce 1939 připojila k svazku univerzit říšských a zanikla s koncem nacistické říše).

Redakce děkuje za pomoc při vyhledávání informací PhDr. Marku Ďurčanskému, Ph.D., a prof. PhDr. Petru Svobodnému, Ph.D., z Ústavu dějin Univerzity Karlovy a Archivu Univerzity Karlovy.

Od života dostávám „směrovky“

Transportní proteiny nádorových buněk jsou v řadě věcí podobné těm v placentě. Martina Čečková z Farmaceutické fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy se je proto rozhodla zkoumat a zjistit, jak se podílejí na vzniku lékové rezistence.

TEXT Pavla Hubálková
FOTO René Volfík, Shutterstock

V letošním roce získala interní podporu Univerzity Karlovy Primus: „Umožnila mi osamostatnit se a vytvořit vlastní vědecký tým,“ shrnuje vědkyně. Uspěla s tématem *Farmakokinetické mechanismy lékové rezistence u akutní myeloidní leukémie*.

K tomuto tématu ji přivedl dřívější výzkum transportních proteinů v placentě, z nichž některé fungují jako ochrana plodu před škodlivými látkami, zatímco jiné transportem živin a dalších látek napomáhají zdárnému vývoji těhotenství. „U nádorových buněk to funguje podobně. Přesněji řečeno, studujeme především ATP-dependentní lékové transportéry, jež rozpoznávají cytostatikum, které se dostává do buňky s cílem ji zničit. Tyto transportéry ale cytostatikum aktivně ‚vypumpovávají‘ ven. Tím dochází ke vzniku lékové rezistence a selhání terapie,“ popisuje vědkyně svůj výzkum. Rezistence může vzniknout i během léčby. „Často se stává, že pacient přestane odpovídat na druhé kolo chemoterapie, protože nádorové buňky se po prvním kole začnou chránit právě zvýšením exprese těchto transportních proteinů,“ vysvětluje.

Akutní myeloidní leukémie (AML) je nádorové onemocnění s vysokou úmrtností a krátkou dobou přežití. Z diagnostického pohledu jde o poměrně různorodé onemocnění. „U každého pacienta

onemocnění vzniká a probíhá jinak, což komplikuje jeho léčbu i výzkum. U AML bylo prokázáno, že námi studované membránové transportní proteiny představují znak agresivnější verze onemocnění, u kterého přežívá větší populace leukemických kmenových buněk. Ty – skryté v kostní dřeni – unikají standardní terapii a mohou onemocnění kdykoli znovu spustit,“ dodává docentka Čečková.

Nová léčiva?

Možná léčba zablokováním těchto transportérů musí být specifická pouze pro nádorové buňky: „Nelze zablokovat všechny membránové transportéry – ty se totiž vyskytují například i ve stěvě a hematoencefalitické bariéře, kde mají důležité ochranné funkce.“ Proto se Martina Čečková věnuje i výzkumu nových léčiv. „Jako jeden z našich cílů studujeme i nová léčiva ze skupiny proteinových kináz, která mají dvojí účinek – používají se sama o sobě jako chemoterapeutika, ale zároveň blokují transportní proteiny v membráně nádorových buněk. To ve spolupráci s hematologem zkoumáme přímo na buňkách získaných od AML pacientů,“ vysvětluje. A pokračuje: „Téma transportních proteinů v lékové rezistenci není samo o sobě nic nového. Ukazuje se ale, že je potřeba brát v potaz

právě vysokou heterogenitu mezi pacienty a na jejím základě volit vhodnou léčbu. Nově zkoumaná je mezibuněčná komunikace, kdy si buňky vzájemně předávají schopnost rezistence, a tím pravděpodobně podporují přežívání zmiňovaných kmenových leukemických buněk v kostní dřeni, jež unikají imunitnímu systému. V určité míře má proces podobné prvky, jako se tomu děje v průběhu těhotenství při vývoji plodu, který musí zůstat chráněn před imunitní reakcí matky. Tím se s výzkumem posouváme mimo naši původní oblast a to je na vědě to hezké.“

Na vědě ji ovšem baví i realizovat nápady a nové myšlenky: „Mám ráda tu obrovskou volnost, kterou nabízí akademické prostředí. Věda je hodně o poznávání – nových mechanismů a principů, ale také inovativních přístupů a nových lidí při vytváření výzkumných spoluprací.“ A právě ty jsou pro ni klíčové. „Moc si vážím fungujících kooperací – dává mi obrovský smysl pracovat v širším kolektivu tak, aby každý jeho člen využil to, co nejlépe umí, a společně jsme posunuli naše poznání o kousek dál. Vždy když jsem ve své práci stála na pomyslné kariérní křižovatce a zvažovala, kam dál, přišla nějaká ‚směrovka‘ – nová příležitost, možnost něco nového se naučit nebo se podílet na novém projektu,“ říká.

Mezi tyto směrovky patří i řada ocenění: Cenu Sanofi v oboru farmacie udělenou Francouzským velvyslanectvím v Praze získala v roce, kdy dokončovala doktorandské studium, ocenění L’Oréal-UNESCO Pro ženy ve vědě pak v době, kdy se po návratu z rodičovské dovolené snažila skloubit role vědkyně a maminky dvou dětí. „Ocenění si moc vážím, jsou pro mě potvrzením, že jdu správnou cestou a dodávají mi jistotu v ní pokračovat. Stejně tak to bylo se získáním podpory Primus,“ připomíná.

Inspirace ze zahraničí

Největší zlom pro ni byl, když ještě během doktorandského studia odjela na půl roku do Vídně. „Tam jsem objevila úplně nový svět, jiný přístup k výzkumu. Velmi inspirativní pro mě byla například náhodná setkání u kávy s lidmi z různých výzkumných projektů – vzniklo tak mnoho skvělých nápadů.“ Nově nabyté zkušenosti ráda využívá i zpátky v Česku. „Většina studentů po doktorá-

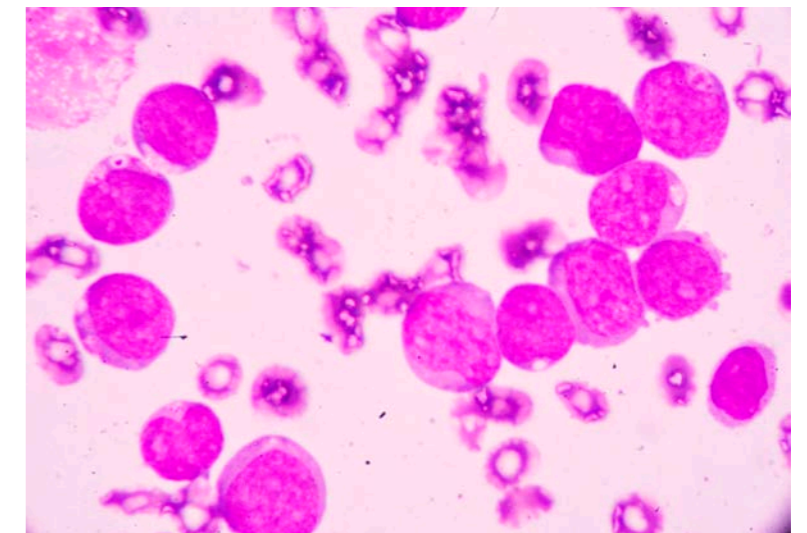
Doc. PharmDr. Martina Čečková, Ph.D., působí jako vědkyně a vyučující na Farmaceutické fakultě v Hradci Králové UK. Věnuje se výzkumu transportních proteinů. Za svůj výzkum získala řadu ocenění a v letošním roce interní podporu UK Primus.

Často se stává, že pacient přestane odpovídat na druhé kolo chemoterapie, protože nádorové buňky se po prvním kole začnou chránit právě zvýšením exprese těchto transportních proteinů.

tu mění laboratoř, já jsem zůstala a podílela se na vzniku nových projektů a výzkumných témat. I během mateřské a rodičovské jsem se snažila být alespoň částečně vědecky aktivní a krátce po ní jsem uskutečnila několik kratších stáží v zahraničí, kde jsem navázala spolupráce a naučila se nové metody a techniky, které jsem pak přivezla zpět a rozběhla i v naší laboratoři,“ objasňuje.

Princip sdílení znalostí uplatňuje i při výuce. Mezi studenty je jako pedagožka velmi oblíbená. „Na výuce mě baví kontakt se studenty, je to pro mě zdroj energie. Baví mě předávat to, co sama umím. Mám velkou radost, když vidím, že danou látku pochopili, že se mi podařilo je pro téma nadchnout, nasměrovat je a třeba i pozitivně ovlivnit do budoucna. V dnešní době máme neomezený přístup k informacím, je ale důležité předávat souvislosti a schopnosti, jak informace kriticky zpracovat a umět použít.“

Volný čas věnuje rodině a nejráději odpočívá aktivně. „Hodně sportuji a potřebuji ve svém životě pohyb – někdy i během práce musím vyskočit a udělat alespoň pár dřepů, i na fakultě jsem často viděna v poklusu,“ směje se. „Energii dobývám v lese a hlavně na horách, tam také často přicházejí ty nejlepší myšlenky a nápady. A když zbývá ještě více času, usedám ke klavíru – nejvíc si teď užívám možnost hrát s vlastními dětmi, s nimi člověk vůbec získává úžasný náhled,“ dodává s úsměvem.

Krevní stěr pacienta s akutní myeloidní leukémií

Projekt *Textualita judaismu druhého chrámu: kompozice, funkce a způsoby tradování* má podle Jana Rückla za cíl rozšířit znalosti o způsobech interpretace a tradování starých biblických a mimobiblických textů. Období existence druhého jeruzalémského chrámu přitom trvalo téměř šest století, a je proto na textové zdroje velmi bohaté. „Spolu s kolegy se budeme zabývat širokou škálou pramenů. Začneme biblickými texty z počátku období druhého chrámu, naší pozornosti ale neuniknou ani svitky od Mrtvého moře (na fotografii nahoře – pozn. red.) a další raně židovské nebiblické texty,“ vysvětluje Rückl a dodává, že jedním ze zkoumaných pramenů bude také *Septuaginta*.

Dnes je populární představa, že písaři uměli texty více méně z paměti a při jejich rozmnožování používali originál spíše jako vodítko než coby neměnný vzor.

Textualita judaismu druhého chrámu

Jan Rückl se bude s kolegy z Evangelické teologické fakulty UK následující tři roky věnovat otázce produkce, funkce a způsobů tradování židovských textů z období druhého jeruzalémského chrámu. V letošním roce získal univerzitní grant Primus podporující mladé nadějně vědce v založení vlastního badatelského týmu.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO René Volfík, Wikimedia

Mohlo by se zdát, že zmíněné texty už musejí být prozkoumány nejméně tisíckrát. Novou sílu výzkumu však přináší poznatky posledních dvou dekad. „V bibliště totíž došlo k významným posunům v datování vzniku některých zásadních textů,“ upřesňuje vědec. Staré texty je tudíž nutné číst v novém historickém i literárním kontextu, protože dřívější vztahy mezi některými spisy již nemusejí být vůbec platné.

Jako příklad dobře slouží *Ageus*, jedna z dvanácti knih malých proroků. „Její vznik bývá kladen do období vzniku druhého chrámu, tedy na konec šestého století před naším letopočtem. Tradičně je považována za poměrně pozdní knihu – při interpretaci badatelé poukazovali na její návaznost na starší

biblické knihy a snažili se popsat, jak *Ageus* s těmito domněle staršími texty pracuje,“ objasňuje dosavadní přístup Rückl.

„Prorok *Ageus* se v jedné pasáži ptá kněží, jestli by se v případě, že člověk nese obětinu zabalenou v rouchu a náhodně se jím dotkne nějakého pokrmu nebo nápoje, tyto potraviny posvětily. Kněží odpovídají záporně. Jejich reakce je ale v rozporu s knihou *Leviticus*, která na podobnou otázku odpovídá kladně,“ popisuje konflikt starých textů. Kniha *Leviticus* však v této době měla mít podle staré datace závaznou autoritu. Ovšem *Ageus* s ní podle Jana Rückla nepočítal, a to z jednoho prostého důvodu: žádná kniha *Leviticus* v době sepsání *Agea* ještě neexistovala.

Badatelský tým Jana Rückla čítá čtyři členy. Vedle vedoucího projektu jsou zapojeni také David Cielontko, Jürg Hutzli a Anna Angelini.

Tým doktora Rückla si tak klade za cíl ukázat, že představa o jednolitým biblickém protokanonu, který byl v době druhého chrámu všeobecně znám, je mylná. „*Ageus* totiž ve svém proroctví nenaazuje ani tak na biblický protokanon jako spíše na dobové literární konvence a teologické tradice spojené s některými institucemi, zejména chrámem, královstvím a profétií,“ specifikuje nový pohled na věc Rückl.

Způsoby tradování textů

Se vztahem jednotlivých spisů souvisí také otázka, jakým způsobem se jejich texty tradovaly. Jak dosvědčují zejména kumránské biblické svitky a *Septuaginta*, ještě v době na přelomu letopočtu nebyla podoba biblického textu stabilizována. Tyto různé rukopisně doložené podoby textů označujeme jako textové svědky.

„Když dřívější badatelé zkoumali různocnění ve svědčích biblických textů, měli obvykle za to, že vznikla písařovou chybou nebo jednotlivými záměrnými písařskými zásahy. Nedávné výzkumy například Jürga Hutzliho, který je také členem projektu, ale ukazují, že v určitých pasážích masoretského textu došlo k rozsáhlejšímu sériím změn, jež tvoří určitou síť a jejichž cílem bylo posunout význam daného oddílu nějakým směrem,“ říká Rückl.

Mgr. Jan Rückl, Ph.D., působí od roku 2012 na katedře Starého zákona ETF UK. Jako jeden z mála získal doktorský titul formou cotutelle na dvou univerzitách – Univerzitě Karlově a Université de Lausanne, kde pracoval v letech 2007–2012. Jeho nejnovější publikací je kniha o proroku *Ageovi*. Je řešitelem projektu *Textualita v judaismu druhého chrámu: kompozice, funkce a způsoby tradování textů*.

Právě důraz na psaný text a jeho formy proto stojí v centru zájmu vědců. „Význam ústní tradice pro tradování textů je ovšem také nezanedbatelný. Badatelé se této oblasti věnovali intenzivně již na počátku dvacátého století,“ upozorňuje, „dnes je populární představa, že písaři uměli texty více méně z paměti a při jejich rozmnožování používali originál spíše jako vodítko než coby neměnný vzor.“ Důraz na roli oralitu při tradování písemných textů považuje Rückl za významný, ale jeho tým se chce zaměřit spíše na aspekty tradování a kompozice textů, jež jsou specificky spjaté s médiem písma. „Zprvu může na způsob tradování textu ukazovat podoba textových variant v různých svědčích. Je docela zřejmé, že mnohé texty

písaři nazpaměť neuměli, protože velká část různocnění vzniklých chybou je způsobena grafickou podobou textu.“

Zadruhé je možné hledat takové prvky, které ukazují na písařovo vědomí o specifickém vizuálním aspektu textu. Hebrejščina i aramejščina zapisují pouze konsonanty. „Je to, jako bychom česká slova psali jen za pomoci souhlásek a samohlásky museli doplňovat podle potřeby. U mnohých skupin souhlásek pak přirozeně může vznikat více variant čtení i významů,“ uvádí příklad Rückl. „Zdá se, že někteří písaři sice neváhali z ideologických důvodů změnit smysl textu, zároveň se ovšem alespoň někdy snažili provést to tak, aby podobu psaného textu co nejméně změnili.“

Potřebuji intelektuální výzvu

Vědu považuje za jedno ze svobodných zaměstnání. Pochvaluje si, že může v laboratoři strávit třeba i celou noc. Svou vědeckou kariéru dokázala skvěle skloubit s mateřskými povinnostmi. Seznamte se s Klárou Hlouchovou, výjimečnou ženou a vědkyní, které Univerzita Karlova v rámci prestižního programu Primus umožnila založit výzkumnou skupinu zabývající se syntetickou biologií.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO Luboš Wiśniewski

S křečce vyhlížející, usměvavou mladou vědkyní jsem se sešla v jejím království – v Biotechnologickém a biomedicíně centru Akademie věd a Univerzity Karlovy (BIOCEV) ve Vestci. Je znát, že Klára má ráda pořádek a útulno. I když jsme „jen“ v kanceláři, nechybějí zde dětské obrázky ani originálně zavěšené baňky se šplhavnicí neboli potosem.

Jak z rozhovoru vyplynulo, během rodičovské dovolené se Klára ocitla na pomyslném rozcestníku. Díky času a prostoru pro jakousi životní reminiscenci hledala cestu, kam dál. Pokračovat ve vědě, nebo si vybrat alternativu většího klidu? To by znamenalo věnovat se organizaci dětských volnočasových aktivit, k čemuž měla dobře našlápnuto – u nich na vsi se totiž pustila do založení lesní družiny a vedla přírodovědný kroužek. „Co mě ale vždy vrátí k vědě, je intelektuální výzva,“ konstatuje Klára. „To je právě to, co mi věda dává a co mi řada dalších potenciálních zaměstnání nabídnout nemůže. Chybělo by mi to!“

Jak dělá vědu mladá vědkyně

Náročné – nejen finančně, ale i logisticky – bylo cestování „za vědou“, když se Klára stala maminkou. Nakonec se vždy podařilo hromadné přemístování zařídit tak, aby při dlouhodobějším pobytu mimo domov byla rodina spolu. Dnes je synům šest a deset let, a tak je pro Kláru už koordinace požadavků rodiny a práce v laboratoři jednodušší. „Když je potřeba, pomáhá manžel, který se dokonce tváří, že ho baví být s dětmi doma,“ usmívá se Klára. Nutno prozradit, že manžel je architekt a k tomu starosta Tehova, obce nedaleko Říčana.

„S výběrem povolání jsem spokojená,“ konstatuje vědkyně, již vyhovuje, že kromě dnů, kdy vyplňuje grantové tabulky a různá hlášení, je téměř paní svého pracovního času. Ve vestecké laboratoři může, když na to přijde, bádát klidně celou noc. Aktuálně se středem zájmu Klářina týmu stal základní výzkum evoluce proteinů, jedna z řady oblastí tzv. syntetické biologie.

Proteiny na pomezí matematiky a biologie

Klára u bílkovin zjednodušeně řečeno zjišťuje, jak moc jsou unikátní, zda a jak by bylo možné je synteticky vyrobit a jestli by se těmito „novými“ proteiny daly nahradit naše původní, přírodní. Jak bioložka uznává, při hledání jednotlivých aminokyselin se se svým týmem pohybuje na pomezí matematiky a biologie. „Naší motivací je zjistit počátky vývoje života a také jak by mohl život vypadat v jiných prostředích, na jiných planetách,“ říká v rozhovoru pro Forum.

Program Primus, do kterého byla s projektem *Studium syntetických proteinových sekvencí in vivo: systematické mapování strukturního a funkčního prostoru* pro rok 2020 vybrána, umožní jejímu vlastnímu vědeckému týmu orientovat se na živou buňku a v rámci zaběhnutého života na vznik nových proteinů. „Dlouho panovalo přesvědčení, že jde o téma

poměrně objasněné: že proteiny vznikají buď kombinací předchozích částí bílkovin, nebo náhodnými mutacemi a chybami v současných proteinech. Ovšem ukazuje se, že proteiny občas také vznikají ve zcela náhodných sekvencích a náhodným přepisem v našem genomu,“ vysvětluje Klára podstatu svého současného bádání. Výsledky týmového hledání menších proteinů, tedy polypeptidů a peptidů, by pak mohly najít využití v proteinovém inženýrství či medicíně, rovněž se uvažuje o výzkumu peptidových antibiotik.

Jejím snem je malá farma

I když si teď Klára bez vědy nedokáže svůj život představit, druhým dechem dodává, že ji rozhodně nechce dělat věčně. „Nemám to nastavené tak jako řada jiných vědců, kteří si na svém pracovišti přejí umřít,“ říká pobaveně a trochu se zasní, „ráda bych se jednou vrátila na venkov, kde bychom si s manželem na stará kolena pořídili malou farmu s ovcemi.“

Než se tak stane, nakreslí jí mladší syn ještě spoustu vesmírných obrázků, dost možná se dá na cestu astrobiologa. „Hodně času tráví s dědou nad encyklopediemi, u odborných filmů a sci-fi. Snad bych i uvěřila tomu, že jednou dokáže obývat Mars a zakládat tam nové generace,“ směje se Klára. Staršího syna baví příroda, mohl by následovat maminku, čas od času ji už v laboratoři navštíví.

Mám to ráda, užívám si to!

„Slyšela jsem o tom a zažila to spíše v medicíně oborech. Věda je prostě byznys,“ odpovídá Klára na otázku, zda konkurenční boj panuje i ve vědeckých sférách. Konkurence nikde a nikdy nespí, navíc je třeba být pokud možno první u zdroje financí pro lidi v týmu; není jich mnoho a nejsou bezedné. „I v našem oboru máme konkurenci,“ připouští Klára a dodává, že v oblasti evoluce a vzniku života jde cestou, kterou se věda dělala dříve. „Lidé spolu prostě mnohem více mluví a své výsledky sdílejí dříve, než je publikují na konferencích. Nebojí se, že by je někdo vykradl. Naši komunitu tvoří pár set lidí, většinou se dobře známe. A mě nepřestává udivovat platnost nepsaného: Když seznámíte své kolegy s dosaženými výsledky, mnozí za vámi přijdou a poradí vám, čím byste mohli svůj výzkum ještě doplnit a vylepšit. Mám to ráda, užívám si to!“

Mgr. Klára Hlouchová Ph.D., vystudovala biochemii na Přírodovědecké fakultě UK, postdoktorské studium absolvovala na University of Colorado Boulder USA pod vedením prof. Shelley Copleyové, kde se věnovala evoluci metabolických cest. Nyní působí na katedře buněčné biologie Přírodovědecké fakulty UK.

Tající ledovce, grafy i oživená religiozita

Tři prestižní ERC CZ granty s desítkami milionů korun pro své výzkumné týmy získali excelentní vědci ze tří fakult Univerzity Karlovy: z přírodovědy, matfyzu a FSV UK.

TEXT Marcela Uhlíková, Pavla Hubálková, Martin Rychlík
FOTO Vladimír Šigut, Hynek Glos, archiv MFF UK

Mgr. Marek Stibal, Ph.D., je mikrobiální ekolog se zájmem o kryosférické ekosystémy. Vystudoval biologii na Jihočeské univerzitě a doktorát z glaciální biogeochemie získal na Bristolské univerzitě. Působí na PŘF UK.

Do Grónska za metanem

„Vlastně jsem nikdy nic jiného nedělal,“ komentuje pro Forum svoji kariéru muž, který už téměř dvacet let zkoumá biologické procesy v ledovcových ekosystémech. Marek Stibal z Přírodovědecké fakulty UK je spoluautorem loňské studie v časopise Nature, která tvrdí, že z tajícího grónského kontinentálního ledovce se v létě uvolňuje metan. Další zkoumání bioprocusů pod ledem mu umožní pětiletý ERC CZ grant ve výši 58 milionů korun.

Jak Marek prozrazuje, jde o zatím největší výzvu, která ho čeká. A přiznává, že to s sebou přináší radost i obavy. I proto je pro biologa nejdůležitější získat do svého týmu ty nejlepší kolegy: postdoky i doktorandy. S nimi pak musí zmapovat okraje ledovce na únik metanu. To v praxi znamená prochodit a proměřit zhruba

sto kilometrů, a když to půjde, metan „nachytat“ a analyzovat. Ovšem k tomu, aby vědci dokázali odpovědět na otázky ohledně uvolňování skleníkových plynů, potřebují získat vzorky z neporušených podledovcových sedimentů.

„Právě toto odebrání vzorků bude potenciálně nejzajímavější částí výzkumu. Budeme se muset dostat přes vrstvu ledu v některých místech tlustou až jeden kilometr. Připouštím, že pro náročnost provedení procesu vrtání můžeme fatálně pohořet, ale aspoň to zkusíme,“ říká Stibal, jehož tým pak čekají laboratorní práce s inkubačními experimenty a počítačovým modelováním. „Chceme zjistit, zda rychlé tání ledovce může přispět k nárůstu atmosférické koncentrace metanu a změně klimatu,“ doplňuje muž, jenž relaxuje při hraní v kapele.

Doc. Mgr. Zdeněk Dvořák, Ph.D., působí v Informatickém ústavu MFF UK. Zabývá se kombinatorikou a teorií grafů. Dva roky strávil jako postdok na Georgia Institute of Technology v Atlantě či ve Vancouveru.

Komplexní poznávání „sítí“

„Většina mé práce stále probíhá na papíře,“ vypráví Zdeněk Dvořák z Informatického ústavu MFF UK. Zabývá se kombinatorikou, teorií grafů a teoretickou informatikou. „Získ grantu mi umožní zaplatit postdoktoranda a další doktorandské studenty. Především to ale přispěje k pokračování v mezinárodních spolupracích,“ říká docent Dvořák. Ty má především s McGill University v Montrealu a s Národním informatickým institutem v Tokiu. „Za pár dní jsem měl odlétat do Japonska, což se teď samozřejmě odkládá,“ smutně glosuje dopady pandemie.

Sedm milionů korun získal na řešení projektu *Algoritmy a složitost v rámci a nad omezenou expanzí*. „Jedná se o projekt z teorie grafů, což je pro neoborníky zavádějící. Nematematik si

většinou jako graf představí čáru, třeba exponenciálu. Matematici si pod grafem představí něco, co se dá nazvat jako síť. Síť počítačů, síť vztahů na Facebooku nebo třeba silniční síť – nějaké body, které jsou propojené vztahy. A nás zajímá řešení problémů, které v sítích vznikají. Když to uvedu na příkladu – na sociálních sítích lze studovat vzory vztahů, které tam vznikají, a z toho odvozovat nějaké vlastnosti typu: Vznikla tato komunita samovolně, nebo ji někdo cíleně vytvořil? Studium reálných sítí nastavuje problémy, které pak chceme řešit i v abstraktních sítích,“ vysvětluje držitel ceny Neuron pro mladé vědce z roku 2011.

Výzkum je to čistě teoretický: „Cílem projektu je najít hierarchii kvalitativních omezení sítě – zda tam například existuje nějaká struktura, která by se dala popsat.“ Celý přístup je zcela nový a neznámý, což Dvořáka, jenž si čistí si hlavu při bojovém umění džódó, fascinuje.

Za religiozitou Visegrádu

Italský antropolog a historik Alessandro Testa napsal již tři knižní monografie. Práce se věnovaly vztahu starověkých mýtů, karnevalům anebo dějinám religiozity v regionu, z něž pochází. Kromě toho je Testa autorem studií v časopisech, jako jsou Folklore anebo Social Anthropology. Erudice i nápady mu přinesly ERC CZ grant a dvanáct milionů korun.

Testův výzkumný záměr *Znovuokouzení střední a východní Evropy* získal podporu na dva roky s podmínkou utkat se opět o další mezinárodní zdroje včetně unijního ERC.

„Zajímat se budu o religiozitu v zemích Visegrádu a ve východním Německu. Nezapomínám se nezbytně jen formami oficiální religiozity, jako je křesťanství, nýbrž různými formami lidové víry či novými náboženskými hnutími. Chtěl bych zaznamenat širší obraz v porovnání více států a jak se změnila situace po pádu komunistických režimů,“ říká Testa.

Odhalit subtilnější vrstvy nábožensko-sti pomohou historické a etnografické metody, k nimž patří terénní výzkum, zúčastněné pozorování, řízená interview i bádání v archivech, ale také sběr materiálu, tiskovin anebo neoficiální literatury. O výzkum se postará pětičlenný tým:

Alessandro Testa, Ph.D., působí na FSV UK. Vystudoval klasická studia, historii a religionistiku v Itálii (Firence, Řím, Messina). Později působil na Sorboně, v Tallinnu či Vídni. Je autorem tří knih a dvě další chystá.

kromě Testy další tři doktorandi a postdok. „Bude mojí pravou rukou,“ dodává světoběžník, jenž na FSV UK působí přes rok. Českou metropoli navštívil prvně už v roce 2002.

Posléze jako akademik zavítal do Španělska, Francie (na Sorbonnu), ale také do Estonska, na Island, do Vídně i do Pardubic. „Je důležité pro výzkumníky, zvláště v začátcích, aby si rozšířili obzory. Pomohlo mi to ohromně, naučil jsem se sedm jazyků. Nasávat znalosti v zemích je nedocenitelné, viděl jsem různá vědecká prostředí a přístupy,“ hodnotí Alessandro, který poslouchá kapelu Dead Can Dance, miluje umění, Prahu a píše tu další knihu.

V soutěžích Evropské výzkumné rady (ERC) se utkávají ti nejlepší vědci, čemuž odpovídá omezený balík peněz na rozdávání. Těm, kteří byli v tvrdé soutěži vynikající, ale nedosáhli na finance, vychází vstříc program ERC CZ, o němž se stará ministerstvo školství. To v Česku vybralo osm výzkumných projektů, přičemž jich nejvíce – tři – míří na Univerzitu Karlovu.

Nápady, jak uchránit zemi

„V první fázi boje proti koronaviru pomáhali lékaři, zdravotní sestry a epidemiologové, nyní přichází čas i pro nás – ekonomy,“ připomínají experti z CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd ČR, kteří už nabízejí pár desítek studií.

TEXT Pavla Hubálková FOTO Hynek Glos, archiv CERGE-EI

Nejsou tak vidět jako medicí s rouškami či štíty, ale čile počítají, modelují a přemýšlejí, jak zastavit epidemii covid-19 s co nejmenšími hospodářskými škodami. Vědci z CERGE-EI od poloviny března nabízejí svoji odbornost v boji proti ekonomickým dopadům pandemie koronaviru. Přišli s prospěšným projektem *IDEA anti COVID-19*, jehož cílem je předkládat doporučení, která mohou pomoci zmírnit dopady očekávané ekonomické krize na českou společnost.

„V první fázi boje proti koronaviru pomáhali lékaři, zdravotní sestry a epidemiologové, nyní přichází čas i pro nás – ekonomy. Chceme využít naše

Chceme využít naše znalosti k tomu, aby co nejméně lidí přišlo o práci, aby se netopili v dluhách, aby zkrachovalo co nejméně firem a aby se ekonomika po krizi co nejdříve navrátila k normálnímu chodu.

znalosti k tomu, aby co nejméně lidí přišlo o práci, aby se netopili v dluhách, aby zkrachovalo co nejméně firem a aby se ekonomika po krizi co nejdříve navrátila k normálnímu chodu,“ vysvětluje důvod vzniku iniciativy Daniel Münich, výkonný ředitel IDEA, a dodává: „Také chceme přispět k tomu, aby lidé pochopili, jak na nás všechny krize můžou dopadnout a jak tomu lze zabránit.“

Řešení pro karanténu i dluhy

Špičkoví vědci už předložili kolem dvacítky příspěvků, které pojednávají o jednotlivých problematikách, například jak „zamrazit“ ekonomiku, aby ji po odeznění pandemie bylo možné co nejrychleji zase nastartovat, jak nejlépe nastavit sběr dat pro takzvané chytrou karanténu i jak komunikovat s veřejností. Příspěvky často vycházejí ze zahraničních studií, jak ukazuje i příběh vzniku první z nich (v následujícím textu), ale vždy v kontextu České republiky. Někteří z ekonomů, například držitel grantu Evropské výzkumné rady (ERC) Filip Matějka

Už dvacítka „anticovidních“ studií

Jsou tomu dva měsíce, kdy IDEA, akademický think-tank při CERGE-EI, spustil agendu *IDEA anti COVID-19*. V rámci ní vzniklo již dvacet studií představujících poznatky z nejrůznějších oblastí moderní ekonomie relevantní v kontextu boje proti této epidemii.

Vše obrazně řečeno odstartoval e-mail od kolegy Jakuba Steinera (nositele ERC grantu, který působí v CERGE-EI a na Curyšské univerzitě) ze 14. března, který dobře vystihuje celý příběh.

„Dane, našel jsem velmi kvalitní text o ekonomice epidemií od Kevina Bryana. Vysvětluje v něm standardní epidemiologický model z pohledu teorie her v kontextu covid-19 krize. Co si myslíš o návrhu: rychle to přeložit do češtiny a jako studii IDEA široce sdílet skrze sociální síť... Jde o to, rychle v českém prostoru vysvětlit, že ekonomické motivace a externality budou důležité pro zvládnutí epidemie. Ve veřejné diskusi během krize by to mohlo být velmi užitečné. Do kopie dávám naše tři mladší kolegy. Pokud si text rozdělíme a já to zrediguji, tak to lze stihnout do 24 hodin,“ stálo ve Steinerově e-mailu.

A již 18. března byla na světě první z řady studií *Ekonomie společenského odstupe pro každého: Případ covid-19* s posvěcením původního autora a obsáhlým laickým shrnutím. Další – již původní studie – na nejrůznější témata následovaly v rychlém sledu. Do práce se postupně zapojily desítky vědců a doktorandů jak z CERGE-EI, tak dalších českých i zahraničních výzkumných pracovišť. Přínosy lze vysledovat nejen z bohatých mediálních ohlasů a „propisování“ do veřejných diskusí, ale jsou vidět i v řadě přijatých opatření. Například naše návrhy dočasných úprav insolvenčních zákonů byly uvedeny do praxe záhy, mírně úročené odklady plateb pojistných odvodů z mezd zaměstnanců jsme navrhovali jako opatření první pomoci již v polovině března a nyní to „jde“ do Senátu.

Hodně se zúčtuje naše know-how při konstrukci české verze německého programu kurzarbeit. Zkraje dubna vznikla z iniciativy Reného Levínského a Pavla Hrobony *Iniciativa Model anti COVID-19 pro ČR*, která zastřešila a koordinačně-logisticky podporuje náročnou agendu epidemiologického modelování, jež je z řady ohledů pro ČR zásadní. Bohužel jsme naráželi a stále narážíme na poměrně chladný zájem

o tyto modely ze strany státu a neochotu poskytovat některá potřebná data pro lepší kalibraci modelů. Etablovala se též spolupráce s organizací PAQ Research v agendě sběru výzkumných dat v živém přenosu: *PAQ – Život během pandemie*. Projekt *IDEA anti COVID-19* nyní (v půli května) zahrnuje rozsáhlé interdisciplinární úsilí desítek vědců z nejrůznějších pracovišť v Česku i zahraničí. Byť se akademici zapojují hlavně z nadšení pro věc a s vědomím společenské zodpovědnosti, úsilí již operativně stačily podpořit Nadace Experientia a Nadace České spořitelny.

doc. Ing. Daniel Münich, Ph.D.
výkonný ředitel IDEA při CERGE-EI

či přímo docent Münich, se dočasně zapojili do poradních orgánů státu.

Vědci tak řešili nejen aktuální otázky, jak nejlépe ukončit plošná opatření související s pandemií a vrátit se k běžnému životu bez hrozby zhoršení, ale zabývali se rovněž epidemiologickými modely.

Dalším projektem je průzkum *Život během pandemie*, který se zabývá situací 2500 českých domácností. Výzkumníci se každé dva týdny ptají, jak epidemie a související opatření dopadají na domácnosti v zemi a jejich rodinný život, jak se mění jejich postoje, ekonomická situace i jak zvládají distanční vzdělávání.

„Naše doporučení vycházejí z nejlepší praxe, jsou podložena daty a relevantním výzkumem. Jsou určena vládě, odborníkům z ministerstev, novinářům a široké veřejnosti. Nechceme dávat knížecí rady, chceme pomáhat,“ říká docent Sergey Slobodyan, ředitel CERGE-EI.

Šestice kroků k probuzení

V květnovém příspěvku think-tanku IDEA špičkový a oceňovaný ekonom Filip Matějka shrnuje šest cílů pro následující měsíce – co dělat a jak nejlépe probudit ekonomiku:

1. Snížit nejistotu.
2. Povzbudit platební morálku a obnovit efektivitu trhů.
3. Poskytnout likviditu dlouhodobě užitečným, respektive životaschopným firmám.
4. Chytrě povzbudit poptávku státními nákupy.
5. Podpořit mezinárodní spolupráci.
6. Nerozptylovat se ničím, co nesouvisí se současnou krizí.

Pramen: IDEA, CERGE-EI

Programátoři se hrami vysmívali režimu

Při čekání na rodiče se malý Jaroslav bavoval na východoněmeckém počítači Robotron. „Byl to osmibitový stroj, který měl černo-zelenou obrazovku, dalo se na něm hrát několik základních her, sice pouze textových, ale i tak to bylo fascinující a napínavé,“ vzpomíná. A také na něm mohl sám programovat, což předurčilo jeho kariérní cestu.

Které typy počítačů byly k dispozici v někdejší Československu?

Když už se tehdy vůbec někdo dostal k počítačům, byly to spíše mikropočítače. Pokud nepočítáme velké sálové počítače, byly první počítače určeny pro obchodní účely. Dokonce i na Západě byly velmi drahé a tady jste se k nim nemohl dostat. Dalo se na nich programovat, obsahovaly textové editory, uměly zpracovat text i tabulky, ale stály příliš mnoho peněz.

Naproti tomu mikropočítače či mikra byly levnější verze téže věci, byly velmi kompaktní a daly se do země propašovat. A rovněž se na nich dalo programovat.

Třetí kategorie byly konzole na videohry, kterým chyběla klávesnice a kde se většinou nedaly programovat vlastní kódy ani hry. Konzole používaly kazety namísto disket.

Kulturní počítač ZX Spectrum lidem zpestřil osmdesátá léta

Jaroslav Švelch je odborným asistentem mediálních studií na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a autorem knihy s názvem *Jak obehrát železnou oponu (v MIT Press)*. „Poprvé jsem viděl mikropočítač v osmdesátých letech jako dítě v kanceláři svého otce, který pracoval jako programátor pro Solo Sušice,“ popisuje.

TEXT Jan Velinger FOTO Vladimír Šigut

Bylo složité získat počítač do osobního vlastnictví?

Počítače se oficiálně nedovážely nebo jen ve velmi malém množství. Lidé se je snažili získat ze zahraničí, což bylo extrémně složité. Nejprve museli utratit spoustu peněz, aby se dostali k zahraniční měně, poté pravděpodobně někoho museli uplatit kvůli povolení cestovat na Západ. Tam si teprve koupili počítač a poté museli oficiálně zaplatit clo, které bylo skoro stejně vysoké jako cena za počítač. Mnoho lidí tedy volilo možnost pašování.

Obzvláště příhodný typ pro tento účel byl Sinclair ZX Spectrum, protože byl malý a snadno se schoval. Slyšel jsem, že lidé koupili krabici čokolády a ukryli ho uvnitř nebo že ho zabalili do ubrousku a zamaskovali jako jídlo. ZX Spectrum

byl mnohem menší než podobné přístroje jako Atari nebo Commodore 64 – jeho velikost byla ideální.

Jaké západní hry byly populární a často se kopírovaly?

Vždy záleželo na platformě – v Československu byl nejpobulárnější již zmíněný Spectrum, britský stroj, úspěšný jen na některých světových trzích; měl velký podíl na trhu ve Velké Británii a Španělsku, takže i hry byly většinou britské nebo španělské. Zároveň byly často napodobeninou her amerických či japonských.

Jeden příklad velmi populární hry je *Manic Miner* z roku 1983. Hlavní postava byl horník, kterého hráč vedl skrz jeskyně a hledal poklad. Bylo to zábavné, trochu surrealistické a nesmírně oblíbené. Lidé vytvářeli různé adaptace pro jiné platformy, některé dokonce vyráběné na domácím trhu, jako byla Tesla PMD 85. Vzniklo hodně verzí *Manic Miner*: hry si byly velmi podobné, ale vystupovala v nich jiná postava nebo měly odlišné úrovně.

Vaše kniha se jmenuje *Jak obehrát železnou oponu*. V jakém stylu v Československu programátoři vyvíjeli hry a co bylo výsledkem?

Mnoho z nich se vysmívalo režimu: začalo to hrami, které si dělaly legraci ze sovětské ikonografie a mytologie. Byly tu hry jako *Shatokhin* – o majorovi Rudé armády, jehož misí je zabít Johna Ramba. Byla to taková kombinace filmů o Rambovi a snímku sovětské propagandy *Osamělá plavba* (také nazývaném *The Detached Mission*), kde je postava majora Shatokhina.

V průběhu hry je hlavní postava hodně zesměšňována a často umírá: padá z helikoptéry či shoří na škvarek a vše je do detailů popsáno. Takže na jedné straně je sovětský voják hrdinou, ale na druhé je neustále zesměšňován Rambem. To je velmi chytrý způsob, jak psát hru. Byla velmi zábavná a myslím, že si ji mnozí užívali jako způsob, jak se trochu pomstít režimu.

Další podvratná hra z této éry obsahovala postavu Indiany Jonese na pražském Václavském náměstí: vznikla krátce po Palachově týdnu v roce 1989, který byl brutálně potlačen. Jones byl velice populární postavou v adventurách. V této hře se ocitne na náměstí uprostřed demonstrace, kde je zbit komunistickou policií,

Další podvratná hra z této éry obsahovala postavu Indiany Jonese na pražském Václavském náměstí...

musí se bránit a porazit řadu členů Veřejné bezpečnosti a Lidových milic, dostat se do metra a utéct na letiště.

Je to velmi násilná hra a myslím si, že to je trochu vysněná pomsta. Byla napsána anonymně – dodnes se neví, kdo byl autorem –, ale představuji si, že to byl někdo, kdo něco takového zažil nebo byl rozrušen tím, co se dělo. Tato hra umožňuje se bránit, a dokonce i pomstít autoritám.

Mluvili jsme o mikropočítačích a programování, ale opominuli jsme arkádové hry. I ty se dostaly do Československa.

Bylo těžké je importovat, museli jste zaplatit clo. Lidé ale brzy zjistili, že nemusejí přinášet celý stroj, stačí propašovat hlavní desku a zbytek dostavět na místě. Lidé jako Tomáš Smutný a další stavěli arkádové automaty s tesáři a jako monitory použili pašované sovětské televize.

Dokonce vyrobili vlastní joysticky. Všechno kromě desky bylo vyráběno na místě. Bylo to mnohem levnější než snažit se přivést celou arkádovku ze Západu.

V současnosti se filmy, seriály a populární knihy ohlížejí na osmdesátá léta s dávkou nostalgie, ať už jde o *Bumblebee (The Transformers)*, *Ready Player One* nebo ohromně úspěšné *Stranger Things*.

Myslím si, že to pomůže prodat několik výtisků knihy (*smích*). Narodil jsem se v osmdesátých letech, takže mé vlastní vzpomínky jsou mlhavé, ale je důležité říct, že jako badatel a autor jsem se nostalgickým pocitům v knize vyhýbal – jde o to, být co nejvíce nestranný a objektivní.

Jaroslav Švelch, Ph.D., se narodil v roce 1981 a promoval na UK v oborech mediální studia a lingvistika. V letech 2007–2008 byl hostujícím doktorandským studentem na MIT (Massachusetts Institute of Technology), nyní je odborným asistentem mediálních studií na FSV UK. Ve své poslední knize *Jak obehrát železnou oponu* mapuje skrytou historii zájmu o počítače a počítačové hry v postsovětských zemích.

Charles Games, vzdělávání hrou

Jak se dostat hrou cestou k výuce, chce ukázat první univerzitní spin-off. Po úspěchu hry *Attentat 1942* plánují programátoři další herní počiny – třeba *Svobodu 1945*.

TEXT Jiří Novák FOTO Vladimír Šigut, archiv MFF UK

Univerzita Karlova zamýšlí vzdělávat širokou veřejnost i prostřednictvím populárních počítačových her a využít jejich potenciál. Proto v dceřiné společnosti Charles University Innovations Prague (CUIP) vznikl na konci ledna 2020 první spin-off: Charles Games s.r.o.

Jeho vývojáři se mimo jiné podíleli na veleúspěšné výukové hře *Attentat 1942*, kterou vyvinuli vědci z Matematicko-fyzikální fakulty UK a Filozofické

fakulty UK ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd ČR v roce 2017. Oč v ní jde?

Vypráví příběh nacistické okupace Československa za druhé světové války z pohledu lidí, kteří ji opravdu zažili. Ve hře se tak objevovaly filmové rozhovory i autentické záběry a celý narativ byl vytvořen na základě předchozího historického výzkumu.

Attentat 1942 byl oceněn coby nejlepší výuková hra na festivalu v USA a vyhrál i cenu za nejlepší

hru mítinku A MAZE v Berlíně v roce 2018. Uživatelé na něm oceňovali, že dokázal zprostředkovat atmosféru protektorátu a současně přinášel historické souvislosti i vzpomínky pamětníků. „U nás historici nebyli těmi, kdo jen konzultovali; oni byli rovnou spolupracovníky v týmu. Přímou se podíleli na hře tím, že vytvářeli dané rozhovory a vymýšleli, co kam teoreticky můžeme dát,“ vzpomíná pro magazín Forum designér a vývojář her Lukáš Kolek.

Matfyz v paktu s fildou

Mezinárodní úspěch inspiroval k myšlence využít potenciálu studentů Univerzity Karlovy a poskytnout dalším mladým vývojářským týmům podporu při vytváření počítačových her. Díky spolupráci obou fakult UK – tedy „matfyzu“ a „fildy“ – a společnému úsilí týmu, který stál za hrou *Attentat 1942*, tak vznikl nový spin-off: Charles Games.

„Společnost Charles Games se bude věnovat dvěma hlavními oblastem – vývoji a komercializaci počítačových her a dále podpoře mladých vývojářských týmů rekrutovaných z řad studentů Univerzity Karlovy. Studenti se svými náměty budou sbírat praktické zkušenosti jak z vývoje her samých, tak s jejich uváděním na trh, a to díky funkci inkubátoru, kterou bude Charles Games pro naše studenty též zastávat,“ říká o vizi společnosti CUIP Otomar Sláma, její ředitel.

„Na MFF UK jsme dlouho dělali především vývoj počítačových her, o což měli studenti velký zájem. Problém byl však v tom, že tu nebylo žádné start-up centrum, které by si je mohlo vzít po studiích pod křídla,“ prozrazuje Jakub Gemrot, hlavní programátor a jednatel Charles Games. „Založení Charles Games nám v řadě oblastí rozvázalo ruce. Především významně zvýšilo naši flexibilitu pro pohyb na trhu s počítačovými hrami, což byla dosud zásadní překážka úspěšné komercializace. A zvýšení zisku z prodeje her umožní vznik a rozvoj dalších titulů a podporu studentských projektů,“ dodává.

V hledáčku je také *Exil 1968*

Charles Games s moderním logem CG chce každopádně i do budoucna stavět na tom, že jejich herní tituly budou uživatele nejen bavit, ale i vzdělávat. „Stávající hry, které již pod značkou Charles Games vznikly, mají své kořeny právě ve formě výukových her. Jejich primárním účelem tedy původně bylo učit historii zábavnou a interaktivní formou,“ říká ředitel CUIP Sláma. Tato kritéria splňují i další projekty, jež u vývojářů CG vznikají, například hra s názvem *Svoboda 1945*, tematicky navazující na proslulý *Attentat*.

„*Svoboda 1945* zpracovává poválečná témata – nástup komunismu, osídlování pohraničí, odsun sudetských Němců a penzum souvisejících otázek, které jsou prozatím naprosto nevyčerpané. A pokud víme, ve hře nikdy zpracované nebyly. Také se bavíme o týmu, který už je zkušenější, a po *Attentatu 1942* máme představu, jak celou sérii vylepšit a pracovat ještě mnohem lépe s příběhy, více zaan-

Atraktivní „gamesnické“ studium

Vývoji a výzkumu počítačových her se věnují přinejmenším odborníci dvou fakult Univerzity Karlovy – a to FF UK a MFF UK. Na první jmenované se na ně soustředí obor studia nových médií (StuNoMe), na druhé pak specializace magisterského oboru počítačová grafika s názvem vývoj počítačových her. Vznikají tak desítky herních prototypů a aplikací. Studia už na UK absolvovaly desítky lidí, kteří nemají o práci nouzi.

gažovat hráče do toho, co jim vlastně chceme říct,“ naznačuje vývojář Kolek.

V plánu je i třetí díl výukové série s pracovním názvem *Exil 1968*, a přestože detaily tvůrci ještě nechtějí prozrazovat, je zřejmé, že klíčovým prvkem hry budou události pražského jara. „Naše hry stojí na historickém výzkumu a spolupráci s historiky. Nevstupujeme na žádné pole alternativní historie. Pracujeme s příběhy lidí a historickými materiály, které skutečně existují. A hráč si pak musí utvořit obrázek, co se tehdy dělo a jak to vnímat. Sám si vlastně klade otázky a je pak na něm, jak dané informace vyhodnotí a zpracuje,“ doplňuje Kolek.

Rektor: Je to důležitý krok

Univerzita Karlova je první a stále jedinou vysokou školou v Česku, která založila soukromou společnost za účelem transferu znalostí a technologií. CUIP funguje teprve rok a půl a za tu dobu již stihla navázat spolupráci s více než dvaceti subjekty z Česka i zahraničí, prodat dva patenty či uzavřít licenční smlouvy téměř pro desítku technologií.

„Založení Charles Games byl další důležitý krok v naplňování tzv. třetí role univerzity a přenašeni výsledků naší excelentní vědecké činnosti do praktického života. První spin-off společnost se bude zabývat vývojem výukových počítačových her a podporou studentských experimentálních děl. Zařazování multimediálních prvků do výuky považuji za jednu z důležitých cest, jak modernizovat vzdělávání v naší zemi,“ uvedl rektor UK Tomáš Zima.

Snímek z úspěšné hry *Attentat 1942*

Jak 17 fakult zapoli s korona- virem

Nemoc covid-19 zahltla svět, přičemž se hrozba virové epidemie nevyhnutelně promítla i do univerzitního a akademického života. Ten vzkvátá jen v žitých kontaktech, mezinárodních vztazích a také v čilé studentské mobilitě. Jak se ke koronavirové krizi postavily fakulty Univerzity Karlovy a v čem vidí její případné hlavní dopady na své současné nebo budoucí fungování? Na otázku magazínu Forum odpovídají děkanky a děkani všech sedmnácti fakult.

TEXT Martin Rychlík FOTO archiv UK a fakult

Katolická teologická fakulta

prof. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.

Čelem, s vírou a nadějí. Čelem ke složité a proměnné situaci, v níž jsme se museli orientovat a na kterou jsme museli pružně reagovat. S vírou, že jí pokojně projde fakultní společenství, naše rodiny i společnost. S nadějí, že budeme schopni čelit dlouhodobým důsledkům pandemie. Krize ukázala i mnoho dobrého. Studenty, kteří se nebojí pomoci. Pedagogy, kteří se nezalekli nezvyklé techniky. Pracovníky, kteří zodpovědně sledovali své agendy. Význam distančního vzdělávání, jehož potenciál je třeba rozvíjet. A fakt, že se rádi setkáváme osobně.

Evangelická teologická fakulta

doc. Mgr. Jiří Mrázek, Th.D.

Naše fakulta rezolutně uzavřela své brány koronaviru, a bohužel tím i studentům, a přesunula se na několik týdnů do virtuálního světa videokonferencí, mailů a vůbec distančně-internetové existence. Zřídili jsme speciální informační stránku pro studium v dobách koronaviru a snažili se koordinovat pomoc dobrovolníků z řad našich studentů, zejména v Diakonii Českobratrské církve evangelické, ale i jinde. Zjistili jsme, že dokážeme přežít, a dokonce při tom i organizovat studium, ale velmi rádi se zase vrátíme do „normálu“; bude-li ještě jaký.

Husitská teologická fakulta

doc. ThDr. Kamila Veverková, Ph.D.

Koronavirus nás – stejně jako všechny – překvapil a zaskočil. Naši studenti byli a jsou opravdu skvělí, hned reagovali na výzvy ku pomoci a zapojili se do práce aktivit rozličných subjektů – za všechny příkladem uvádím Církev československou husitskou, Český červený kříž a Nemocnici na Homolce. Výborní jsou pedagogové a všichni zaměstnanci fakulty, kteří projevili obrovskou dávku souměřitelnosti, vzájemnosti a nasazení v obtížných podmínkách. Koronavirus s sebou přinesl také konstruktivní diskusi o limitech forem výuky a efektivnosti vysokoškolského studia a výzkumu. Tato diskuse nekončí a její dopady se mohou pozitivně projevit v budoucím životě fakulty.

Právnická fakulta

prof. JUDr. Jan Kuklík, Dr.Sc.

Uzavření budovy, omezení výuky či narušení zahraniční spolupráce fungování fakulty poznamenalo. Situace byla komplikovaná i svými dopady na každodenní život učitelů, studentů a zaměstnanců. Řada učitelů se zapojila do distanční výuky. Ohlas měly přednášky v rámci naší Noci fakulty – tentokrát online. Výuka se nezastavila, byť nebylo vše ideální. Poznatky chceme využít pro změny ve výuce i v „normálních“ podmínkách. Rád bych poděkoval všem, kteří se zapojili do dobrovolnických aktivit či právní a sociální pomoci krizí postižených osob. Je jasné, že fakultu čeká těžké období. Následky, a to nejen ekonomické, budeme překonávat dlouho. Věřím nicméně, že akademické prostředí, založené na principu samosprávy, svobodomyšlnosti a plurality názorů, situaci zvládne a nenechá se nahodit daleko nebezpečnějším virem hrožícím změnit naši liberálnědemokratickou společnost.

Fakulta sociálních věd

PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

Na fakultě jsme nepřestali učit a přešli na online, posílili interní komunikaci, v té externí se soustředili na uchazeče. Vyzkoušeli jsme řadu interaktivních možností setkávání, s velkým ohlasem jak v akademické obci, tak u uchazečů. I díky tomu nám letos jejich počet poklesl jen nepatrně, ač to na konci března vypadalo na pětinový úbytek. Studující hodnotili kvalitu online výuky velmi kladně. Máme z toho radost a věříme, že zůstane především pocit sounáležitosti a zachováme některé nové prvky ve výuce.

Lékařská fakulta v Plzni

prof. MUDr. Jindřich Fínek, Ph.D.

Řešili jsme problémy, které nám byly zcela neznámé. Nejrychleji se vzpamatovali a zorientovali studenti napříč lékařskými fakultami. Vytvořili jednotné řídicí centrum a o dva týdny později bylo zapojeno 115 studentů naší fakulty ve fakultní nemocnici v Plzni, v nemocnicích Plzeňského, Karlovarského a Ústeckého kraje. Stav nouze urychlil rozvoj e-learningu, e-seminářů, distančního zkoušení. Proto hodnotíme vypořádání se fakulty s koronavirovým časem nikoliv jako krizi, ale jako očistný proces a s reálným optimismem hledíme do příštího akademického roku.

1. lékařská fakulta

prof. MUDr. Aleksi Šedo, Dr.Sc.

Čelem. V klidných dobách je více prostoru pro mudrování „to já bych, kdybych“, „ať se to udělá“ nebo „ať to udělá někdo jiný“. Teď se najednou ukázalo množství skvělých kolegů napříč pracovišti a generacemi. Přestali jsme být „my versus oni“, ale byli jsme „my“. Během poměrně krátké doby se z mnoha konzervativnějších kolegů i díky přímé pomoci studentů stali schopní uživatelé e-výuky. Ve spolupráci s lékařskými fakultami v Brně a Olomouci, s fakultními nemocnicemi, s IKEM a Akademií věd ČR jsme se zapojili do populační studie imunizace Preval. Více z nás, kteří trávíme čas ve slonovinové věži akademického světa, bylo překvapeno rozruchem kolem ní. Souvislosti s očekávatelnými změnami postcovidové ekonomické a možná i politické mapy země nechávám na politikách. Výsledky studie v kontextu obdobných studií právě proběhlých či probíhajících v řadě dalších států budou faktickým příspěvkem pro posun v chápání zákonitostí epidemie.

2. lékařská fakulta

prof. MUDr. Vladimír Komárek, CSc.

Když byl vyhlášen nouzový stav a fakulta ze dne na den zavřena, překvapilo mě, jak rychle se zaměstnanci i studenti fakulty dokázali s novou situací vyrovnat. Více než 500 studentů se okamžitě přihlásilo jako dobrovolníci a většina z nich nastoupila na riziková pracoviště v Motole a Na Bulovce. Špičkoví odborníci (prof. Pavel Dřevínek, prof. Milan Macek, prof. Ondřej Cinek a další) se zapojili do výzkumu testování protilátek a sekvenace viru. Práci zahájila skupina pro distanční vzdělávání a všechna pracoviště postupně zaváděla různé formy online výuky i zkoušení. Narůstající množství mnohdy rozporuplných usnesení a stále se měnící mimořádná pravidla nás naučila trpělivosti a vynalézavosti. Většina učitelů měla pochopení pro studenty a naopak. Fakulta se v „době covidové“ semkla, vyzrála a neztratila smysl pro humor. A to je cennější než nově nabyté vědecké znalosti či technické dovednosti v online výuce.

Fakulta tělesné výchovy a sportu

doc. MUDr. Eva Kohlíková, CSc.

Pohledem dnešních dnů jsou okolnosti týkající se řešení důsledků pandemie covid-19 pro budoucí rozvoj fakulty zásadní. Poučení čerpáme z negativních i pozitivních zkušeností. Za přínosné pro posilování dobrého jména naší fakulty vnímáme aktivity našich zaměstnanců i studentů, kteří se zapojili do dobrovolnických aktivit, odborných diskusí i do jiných forem veřejné služby. Zkušenosti získané s distanční výukou plánujeme využít nejen pro rozvoj studijních programů, ale i v celoživotním vzdělávání.

Filozofická fakulta

doc. PhDr. Michal Pullmann, Ph.D.

Reakce naprosté většiny zaměstnanců a studentů byla skvělá. Pedagogové a studenti bleskově přešli na distanční výuku, administrativní pracovníci obětavě poskytovali potřebnou podporu, lidé si navzájem pomáhali a naše fakulta též účinně sloužila veřejnosti – ať už šlo o zapojení studentů sociální práce do zajištění sociálních služeb, tlumočení pro neslyšící, nebo dobrovolnické doučování pro žáky základních a středních škol. To vše mi dodává víru, že zvládneme i dlouhodobé dopady koronavirové krize.

Farmaceutická fakulta v Hradci Králové

prof. PharmDr. Tomáš Šimůnek, Ph.D.

Koronavirová krize znamenala bezprecedentní zásah do zaběhlých pořádků v celé společnosti. Odhalila nám naši zranitelnost a přinesla varování, že náš současný (relativní) klid a blahobyt tu nemusí být nastálo. Z pohledu naší fakulty potvrdila význam zdravotnických pracovníků, které vzděláváme – farmaceutů a laboratorních diagnostiků, a ukázala důležitost vědy a výzkumu. Zcela jistě tato zkušenost přinesla i něco pozitivního – například zjištění, kolik věcí lze vyřídit bez cestování, potenciál distanční výuky, kterou jistě půjde (například při výuce zahraničních či externích odborníků) využít i v budoucnosti.

Přírodovědecká fakulta

prof. RNDr. Jiří Zima, CSc.

Přírodovědecká fakulta se s koronavirovou krizí začala vyrovnávat okamžitě, kdy byl nově nadefinován krizový tým, který se začal pravidelně scházet a řešit vše potřebné. Velká většina výuky začala ihned probíhat distanční formou, někde zasláním přednášek s vysvětlujícími poznámkami. Dokončování kvalifikačních prací bylo umožněno posunutím termínů jejich odevzdání. Fakulta fungovala nepřerušeno, byť v utlumeném režimu. Praktika, exkurze se začaly uskutečňovat s uvolňováním vládních opatření, takže studijní plány budou v drtivé většině případů splněny. Některé naše vědecké obory rovněž aktivně zasáhly do potírání koronavirové epidemie. Fakulta v současnosti funguje a v budoucnu bude muset fungovat s aktuálním virem i s viry, které dnes ještě neznáme.

3. Lékařská fakulta

prof. MUDr. Petr Widimský, DrSc.

Naše fakulta byla nejspíše první institucí v České republice, která zrušila hromadnou akci. Pouhých 24 hodin před plánovaným reprezentačním plesem fakulty jsme se 5. března (tedy pět dnů předtím, než k podobným krokům přistoupila vláda) rozhodli ples zrušit. Další opatření (roušky, práce z domova a podobně) jsme zavedli velmi rychle. Největším přínosem fakulty ke zvládnutí krize nejen na fakultě, ale i v širších souvislostech, byla skvělá dobrovolnická aktivita našich studentů, kteří zorganizovali široké spektrum aktivit na podporu nemocnic, záchranných služeb, hygienické služby... Pandemie koronaviru nepochybně ovlivní nejen budoucí fungování fakulty, ale nejspíše celé společnosti. Očekáváme razantní pokles cestování (včetně pracovních cest do zahraničí), jisté jsou i nadcházející ekonomické problémy. Naopak naroste neosobní (distanční) komunikace jak při konferencích, tak při výuce a vědeckých projektech. Lékařské fakulty jsou zásadně odlišné od jiných fakult v tom, že studenti i pedagogové se setkávají s pacienty (včetně pacientů s covidem, protože to u akutních nemocnic, a tudíž riziko šíření covid-19 na lékařských fakultách je z podstaty věci vyšší než na jiných fakultách. Proto hygienická opatření včetně nošení roušek na lékařských fakultách budou nejspíše dlouhodobého charakteru.

Matematicko-fyzikální fakulta

prof. RNDr. Jan Kratochvíl, CSc.

Velmi jsem ocenil prokázanou schopnost a ochotu zaměstnanců i studentů pružně reagovat, kolegiálně spolupracovat i pomáhat nad rámec povinností. Naučili jsme se distančním způsobem učit i schůzovat, pochopili jsme, že i administrativní činnosti lze vykonávat v režimu home office, ale že ne vše lze distančně zajistit plnohodnotně. Nejvýraznějším pozitivem, které chceme zachovat, jsou úspěšně zorganizované obhajoby závěrečných prací, kdy distanční forma umožnila plnou účast zahraničních oponentů.

Lékařská fakulta v Hradci Králové

prof. MUDr. Jiří Mandák, Ph.D.

Mimořádná situace nám dala příležitost prozkoumat možnosti a výhody elektronické výuky medicíny, která u nás doposud nebyla plně využita. Vyučujícím i studentům se osvědčily interaktivní webináře s případovými studiemi, e-learning a průběžné testy online, ale i mimořádné přístupy do světových medicínských databází. Také naše nové Centrum podpory moderních výukových metod prošlo zatěžkavací zkouškou a prakticky bylo ověřeno, že jeho vytvoření v úvodu letošního roku bylo správným krokem. Potvrdilo se, že nám elektronické formy výuky mohou mnohé nabídnout. Zároveň jsme ale ověřili, že při výuce lékařství nemohou plně nahradit osobní kontakt vyučujících se studenty a praktickou výuku v laboratořích a na klinikách. S očekávaným koncem pandemie tedy práce s e-výukou jistě neskončí. Současně se také potvrdila výhoda zapojení speciálních „fantomů“ a nejmodernější simulační techniky do preklinické výuky. Varianta nahrazení výuky u lůžka nemocného může i v budoucnu pomoci řešit podobné situace. Díky hledání společných řešení výrazně posílila i komunikace a spolupráce mezi vedením fakulty a studenty. Dobrovolnická práce a nasazení našich studentů i zaměstnanců bylo obdivuhodné a velmi si ho vážíme.

Fakulta humanitních studií

Ing. arch. Mgr. Marie Pětová, Ph.D.

Fakulta musela přejít téměř ze dne na den z běžného provozu k distanční výuce, na niž nebyla připravena a s níž v takové míře neměl nikdo z pedagogů ani studentů zkušenost. Musím říci, že to většina kolegů učitelů zvládla výborně a rychle se naučili používat různé nástroje online výuky. Patří jim za to velký dík, neb tak učinili i ti, kteří byli dosud ohledně využívání těchto nástrojů při výuce spíše konzervativní. A ocenila bych také naše studenty, zejména ty v nižších ročnících bakalářského studia, kteří musejí zvládat obtížný přechod ze středškolské výuky na formu liberálního vysokoškolského studia. (...) Celá situace ukázala na otevřenost našich pracovníků ke změně a schopnost pohotově na nově vzniklou situaci zareagovat a přetvořit ji ve prospěch dalšího rozvoje vědecké a tvůrčí činnosti. Myslím, že díky krizi jsme si všichni uvědomili cennost a nenahraditelnost osobních kontaktů. Na druhou stranu chápu zkušenost jako pozitivní – řada učitelů je připravena nástroje online výuky používat i nadále. Celkově vzato: je-li univerzita, respektive fakulta, společenstvím učitelů a žáků, domnívám se, že koronavirová krize prověřila jeho životaschopnost a že jsme obstáli, z čehož mám radost.

Pedagogická fakulta

prof. PaedDr. Michal Nedělka, Dr.

Koronavirová krize znamenala na fakultě rozvoj aktivit v několika sférách. Ve sféře dobrovolnické: ve studentské pedagogické pomoci například dětem pracovníků ve zdravotnictví. Ve sféře osvětové: v koordinaci informačního webu Okoronaviru.cz, který je uznáván jako relevantní zdroj ověřených informací. A ve sféře pedagogické: v aktivizaci distančních forem výuky, s nimiž fakulta počítá i do budoucna jako s legitimními výukovými prostředky. Aby totiž v posluchárnách a pracovnách zbylo víc času na dovednosti, k nimž nestačí teorie a které vyžadují interakci, reflexi a reakce v modelových didaktických situacích.

Andrea Procházková studuje pátý ročník Právnické fakulty UK, před sebou má už jen státnice a dokončení diplomové práce. Od roku 2017 píše pro týdeník Respekt, a to zejména o české politice a justici. V roce 2019 obdržela (v pouhých třidvaceti letech) od Českého literárního fondu cenu Novinářská křepelka, která je určena novinářům do 33 let.

Svoboda není samozřejmá

Andrea Procházková získala vloni od Českého literárního fondu Novinářskou křepelku, která je určena novinářům do 33 let, a to „za rozhled, preciznost a schopnost jít k věci“. Původně chtěla být právničkou, nicméně k žurnalistice ji přivedl zájem o veřejné dění.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO archiv Českého rozhlasu, Twitter

Zatím jste se prosadila spíše v médiích než v oboru práva. Byla pro vás Právnická fakulta UK opravdu první volbou?

Nevím, jak přesně jsem k tomu dospěla, ale vždy jsem ji považovala za školu, kde jsem chtěla primárně studovat. Na gymnáziu nás podporovali v různých debatách; z volitelných předmětů jsem si pak vybrala dějepis a společenské vědy. Byla jsem vždy komunikativní a na právu mě

lákalo, že je něčím, co se nás dotýká každý den. Asi proto jsem chtěla být zasvěcena do světa práva, jemuž jsem zatím tak úplně nerozuměla...

Cesta k právní praxi vás nelákala?

Spíše jsem poté, co jsem zažila praxi v advokátní kanceláři, zjistila, že tímto směrem právo praktikovat nechci. Studium mě ale bavilo a baví. A jelikož právo úzce souvisí s veřejným děním

a s politikou, tak mě právo nakonec přivedlo i k novinářině a do Respektu, kde mi umožňují věnovat se jak psaní o politice, tak o právu. Navíc: alespoň trochu rozumět právu je na mediálním trhu výhodou, protože právně vzdělaných novinářů tady příliš není. Proto je mým cílem do budoucna najít kompromis mezi srozumitelným psaním o právu pro laiky a zároveň tak, aby nad tím právníci nekroutili očima, že to nedává smysl

(*usmívá se*). I proto jsme v Respektu, kde už třetí rok působím, zavedli rubriku Respekt k právu, která se snaží věnovat právním tématům vždy s přesahem, aby to bylo zajímavé i pro neprávnický.

Tuto rubriku založili v Respektu kvůli vám?

Bylo to z mého popudu. Přišla jsem za šéfredaktorem Erikem Taberym s myšlenkou, že bychom mohli založit podobnou rubriku, kterou kdysi vedl v Lidových novinách Tomáš Němeček. Měla jsem pocit, že něco podobného v médiích chybí. (*LN právní sekci mají i nadále, další takovou nabízí server Info.cz a právu se často věnuje ekonomický týdeník Euro či nový týdeník Hrot – pozn. red.*) Rubriku se snad povedlo úspěšně rozjet, každý měsíc vydáváme přibližně čtyři texty od autorů z řad ústavních soudců až po doktorandy.

Jak jste se jako nezkušená studentka práv dostala do renomovaného týdeníku, jakým je právě Respekt?

Stála za tím náhoda, respektive debatní projekt, který vznikl poté, co do Prahy v dubnu 2016 zavítal čínský prezident a docházelo ke strhávání tibetských vlajek a dalším restrikcím ze strany policie vůči lidem, kteří proti návštěvě protestovali. Tehdy se vedly vyhrcované diskuse, ale bez žádného výsledku. Proto jsme se s kamarády z Právnické fakulty UK dohodli, že ten samý rok uspořádáme několik debat, které nazveme *Názorování* a kde se budeme věnovat tématům rezonujícím ve veřejném prostoru, a vytvoříme nějakou platformu, kde by se dalo mezi mladými lidmi konstruktivnějším způsobem debatovat.

První debata se věnovala volbě prezidenta, projekt fungoval asi další dva roky. Mezi hosty se vystřídali právě i šéfredaktor Respektu a tehdejší šéf politické rubriky Ondřej Kundra, který mi nabídl dvoutýdenní stáž. A pak už jsem zůstala.

Měla jste už v té době nějaké zkušenosti se psaním?

Dělala jsem různé rozhovory i s politiky pro platformu *The Student Times*, takže jsem tušila, jak třeba vést rozhovor. Ale až v redakci Respektu jsem se naučila, jak psát články. A teprve teď si začínám být trochu jistá, jak má text vypadat, aby měl informační hodnotu, byl srozumitelný a šel přiměřeně do hloubky. S tím

mi hodně pomohli editoři, kteří s námi každý text řeší, což znamená i časté přepisování. Za tuto zpětnou vazbu jsem vděčná, dává mi příležitost přemýšlet o významu slov a formulací, jež mohou mít dopady na běžné lidi.

Až – a pokud – získáte magisterský titul, zůstanete v redakci?

Ještě uvažuji o tom, že se vedle novinářské práce přihlásím do doktorského studia na naší právnické fakultě. Je mi líto svět práva úplně opustit a také jsem zde potkala skvělé vyučující, kteří jsou nejen jedni z nejlepších v oboru, ale také motivují svoje studenty nad věcmi přemýšlet a zajímat se o věci. Já jsem o doktorském studiu začala uvažovat právě poté, co jsem si zapsala diplomovou práci týkající se takzvané doktríny politické otázky u profesora Jana Kysely, jež bezpochyby patří do výše popsané skupiny vyučujících.

Co si pod takovým tématem má laik představit?

Inspiraci je nutné hledat u amerického Nejvyššího soudu, který sám judikoval, že za určitých podmínek odmítá rozhodovat případy, které spadají výhradně do rukou politické reprezentace. Vlastně se sám sebe omezil a řekl, že tady jeho působnost končí a dál nepůjde. Něco obdobného funguje i v Česku, ačkoliv

s méně jasnou hranicí. Mým cílem je zaměřit se právě na Ústavní soud ČR a v jeho judikatuře vystopovat, jak u nás vypadá doktrína politické otázky. Už dnes víme, že třeba existuje v daňové oblasti, kdy Ústavní soud říká, že zasáhne pouze v případě, že by Parlament schválil daně s takzvaným rdousícím efektem.

Náš rozhovor probíhá za nouzového režimu a pouze přes online platformu. Jak vás osobně zasáhla mimořádná opatření vyhlášená vládou?

Více, než jsem předpokládala. Vlastně poprvé jsem přímo pocítila, co znamená, když vám stát zasáhne větší měrou do svobod, u nichž máte pocit, že v právním státě budou pořádek. Ve škole sice studujete, že takové možnosti tu jsou, abstraktně a hypoteticky si to umíte představit, ale realita je něco jiného. Když se uzavřely hranice, měla jsem pocit silného „diskomfortu“, a to i když jsem zrovna neplánovala vyjet do zahraničí.

Ano, bylo to za účelem ochrany veřejného zdraví, ale občas vás napadne, že si společnost nebo politici třeba mohou rychle zvyknout, že máme méně svobod a že je zpátky vlastně nepotřebujeme. Mimořádná opatření mě tedy zasáhla silně, alespoň po stránce emoční.

„Veřejná státnice z ústavního, správního a trestního práva za mnou, další dvě přede mnou. Tak jen doufám, že tohle byla první a poslední s přívlakem ‚pandemická‘;“ tweetovala 20. května

Boří tabu ve škole i v soukromí

Tereza Lavičková z Fakulty humanitních studií UK se kontroverzních témat nikdy nebála. Bakalářskou práci věnovala výzkumu jednání v oblasti genderu a sexuality, v té diplomové vyrazila na výzkum do striptýzového baru. V budoucnu se ale chce věnovat hudbě.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO archiv Terezy Lavičkové

Tématem své diplomové práce se Tereza rozhodla bořit zažitá tabu a zvolila si etnografický výzkum v jednom striptýzovém klubu v Praze. „Snažím se narušit stigma, které s sebou práce striptérky nese. Chtěla bych ukázat, že je to práce jako jakákoli jiná se svými pozitivy i negativy,“ vysvětluje. Jako výzkumnou metodu si zvolila zúčastněné pozorování doplněné o rozhovory.

Přiznává však, že vstup do tohoto prostředí nebyl úplně jednoduchý. „Nejprve jsem musela projít určitou sebereflexí a poznat, s jakými hodnotovými systémy a předsudky do terénu vstupuji. Důležité bylo přestat toto prostředí hodnotit,“ uvádí. V průběhu výzkumu se jí ale povedlo se zaměstnanci navázat kontakt a získat si jejich důvěru. Tím zmizely i původní obavy.

„Jsem ráda, že katedra genderových studií je otevřená a umožnila mi na tomto tématu, které je ve většinové společnosti zatím tabu, pracovat. Musím říct, že jsem se na katedře cítila vždy velmi bezpečně – člověk tu může být tím, kým opravdu je, a ni-

Svatba (zatím) bez papíru

Tereza je aktivní v rámci komunity LGBT+ (lesby, gayové, bisexuálové, transgender a další osoby) a o své lesbické orientaci nemá problém mluvit. „Přijde mi směšné zatajovat svou orientaci. Spíše by se měli stydět ti, kdo jsou homofobní. Snad můj přístup pomůže lidem, kteří nemají tak jednoduchý coming out, jako jsem měla já,“ říká. S přítelkyní v minulosti například organizovala debaty zvané *Pod proudem*, jež se věnovaly LGBT+ tématům, loni v létě se podílela na produkci *Prague Pride* a ve sdružení *Život 90* organizovala program pro LGBT+ seniory.

„Nyní se více angažuje moje přítelkyně, která spolupracuje na kampani *Jsmé fér*, jež se snaží o zrovnoprávnění manželství pro gaye a lesby.“ Tereza už má svou „svatbu“ na letošní léto naplánovanou, i když tu opravdovou jim úřady zatím nepovolí. „S přítelkyní jsme spolu sedm let a už nechceme dále čekat, takže si uděláme symbolický obřad, na který pozveme rodinu a spoustu přátel. Jen ten papír k tomu mít zatím nebudeme,“ říká rozhodně.

kdo ho nesoudí,“ pochvaluje si přístup ke studentům na FHS UK.

Dokončení diplomové práce se Tereze nečekaně zkomplikovalo, protože v důsledku pandemie nového typu koronaviru byly uzavřeny všechny knihovny. „V zavedených opatřeních by se ale našlo i nějaké pozitivum: na dopracování diplomky jsem získala více času,“ říká s úsměvem.

V budoucnu by se možná jednou do školy ráda vrátila v rámci doktorského studia, nyní jí ale zaměstnávají jiné aktivity. Úspěšně se totiž rozjíždí její kariéra zpěvačky.

Harmonie dvou vokálů

Hudbě se věnuje už od gymnaziálních let, kdy v Plzni působila v punkrockové kapele. „Nyní hraju s Miroslavem Patočkou ve skupině Teepee, což už není jen garážová kapela. Směřujeme k profesionální dráze,“ zdůrazňuje. Jejich styl by se dal nazvat jako dream pop nebo indie folk, hudební kritici zvuk kapely označují třeba jako zasněžené spojení vokálů, akustické a elektrické kytary, syntezátorů a bicích nebo jako omamný dream pop s výraznými vokály.

Díky tomu, že se nedávno kapela rozšířila o bubeníka a klávesistu, má uskupení silný zvuk, takže může vystupovat i na festivalech. „Když jsme v únoru křtili nové CD v Lucerna Music Baru, bylo vidět, že se na naši hudbu už dá v klubu i tancovat,“ pochvaluje si Tereza.

Jejich poslední CD *Where the Ocean Breaks* vyšlo u berlínského labelu Springstoff, který je specifický tím, že zastupuje queer umělce a prosazuje rovnost mužů a žen v hudbě. Velký důraz klade také na ekologii, proto je obal poslední desky Teepee vyroben pouze z papíru.

Jak to teď bude s koncertováním, netuší. Dříve mívala kolem čtyřiceti koncertů za rok, řadu z nich v zahraničí. Zatím ví, že české nasmlouvané letní festivaly včetně legendárního Rock for People padají.

Angličtina hodně schová

„Zpíváme výhradně anglicky, takže v Česku nemáme tak široké publikum a s volbou jazyka souvisí i nemožnost dostat se do českých rádií, která by nás hrála,“ posteskuje si. Tereza si tento začarovaný kruh uvědomuje, ale přiznává, že v českém jazyce se jim texty zatím moc skládat nedaří. „Na psaní písniček v češtině musí být člověk opravdu dobrý básník, zatímco do angličtiny se toho přece jen víc schová,“ dodává s tím, že pro ni i Miroslava je komunikace v angličtině přirozená, protože oba žili nějakou dobu v zahraničí.

A jaký má hudební sen? „Stejně jako jsou pro mě někteří umělci srdeční záležitostí, ráda bych se stala takovou záležitostí pro někoho i já. Potěšilo by mě, kdyby někomu díky mé hudbě bylo lépe,“ prohlašuje.

Bc. Tereza Lavičková vystudovala bakalářský program v oboru sociální a kulturní antropologie na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, ve své závěrečné práci se věnovala výzkumu jednání v oblasti genderu a sexuality. V současné době dokončuje magisterské studium na katedře genderových studií Fakulty humanitních studií UK, kde si za téma diplomové práce zvolila striptýz jako zaměstnání.

Využít všech darů a příležitostí, které nám svět nabízí

Student matfyzu Vít König se již několik let potýká se závažným onkologickým onemocněním, které mu způsobuje stavy nesmírné únavy, navíc trpí těžkou poruchou imunity. Za překonání překážek při studiu získal Cenu Wernera von Siemense.

TEXT Marcela Uhlíková FOTO René Volfík

Vlastenecký sál Karolina se 5. března stal místem, kde Eduard Palíšek, generální ředitel společnosti Siemens Česká republika, přítomným novinářům poprvé představil vítěze 22. ročníku prestižní vědecké soutěže. Než se tak stalo, do předsálí k prezentaci se mezi posledními dostavil drobný muž. Trochu nejistý, o to více vstřícný a ochotný k rozhovoru.

Nad skleničkou vody se mi snažil vysvětlit, co přesně je předmětem jeho bádání, jaké výzvy má před sebou a co všechno obnáší, pokud má zvládnout kombinaci náročného magisterského studia s život limitujícím vážným onemocněním. Vít má, všem překážkám navzdory, spoustu profesních i osobních životních plánů. A hlavně rodinu se dvěma malými dětmi.

Kde se vzala vaše láska k fyzice?

Začalo to zřejmě někdy v dětství. Rád jsem četl encyklopedie z různých vědních oborů. Na střední škole jsem v sobě odhalil zálibu v matematice a fyzice. Zvláště ve čtvrtém ročníku, kdy jsme probírali základy atomové a částicové fyziky, mě to fakt moc bavilo. Zkrátka láska k fyzice se ve mně rodila tak nějak postupně od útlého věku. A to i proto, že rodina, zvláště pak maminka, se mou zvědavost snažila vždy podporovat.

Našel jste si ve světě fyziků nějaké idoly?

Vzory určitě mám. Jsou to především Stephen Hawking a Richard Feynman. Víte proč? Protože

byli nejen velkými vědci, ale současně si také dokázali zachovat zdravý přístup k životu. Navíc oba měli naprosto jedinečný smysl pro humor a věnovali se i jiným věcem než jen vědě.

Co pro vás Cena Wernera von Siemense znamená?

Beru ji jako projev uznání mé osobní snahy. Těší mě, že si společnost a lidé všimají, když se někdo rozhodne a snaží se dělat věci dobře, i když to má těžší než jeho kolegové. Ocenění mé práce mi nejenže dělá radost, ale navíc se může stát i vzorem pro ostatní. Chci tím říci, že poctivou prací lze slušných studijních nebo vědeckých výsledků dosáhnout i v nestandardních nebo obtížných situacích.

Získal jste ocenění za překonání překážek. Jak se vám daří čelit nepříznivým okolnostem své nemoci?

Zřejmě nejnáročnějšími problémy, které musím zvládat, jsou únava a vyčerpání. Protože mám oslabenou imunitu, nesmím jezdit veřejnou dopravou. Při chůzi ujdou bez zadýchání nebo záchvatu kašle maximálně pár set metrů a je pro mě nemožné nosit batoh těžší než tři kila. Zhruba čtyřikrát za rok jsem kontrolně hospitalizován v nemocnici... Vzhledem k povaze svého onemocnění mám ve škole časté absence. Náročné je pak splnit nějaký deadline či odevzdat domácí úkol. Naštěstí většina pedagogů a kolegů má pro mé problémy pochopení a snaží se mi vyjít vstříc.

Ocenění mé práce mi nejenže dělá radost, ale navíc se může stát i vzorem pro ostatní. Chci tím říci, že poctivou prací lze slušných studijních nebo vědeckých výsledků dosáhnout i v nestandardních nebo obtížných situacích.

Ve své bakalářské práci jste se věnoval testování křemíkových detektorů pro modernizaci detektoru ATLAS. Co to obnášelo?

V CERN – Evropské organizaci pro jaderný výzkum v Ženevě – fyzici zkoumají, jak vypadá základní struktura hmoty, z čeho se skládá nejen atomové jádro, ale přímo protony, elektrony a další elementární částice.

Výzkum probíhá zpravidla tak, že proti sobě pustí dva svazky těchto částic s vysokou energií, to znamená s rychlostí velmi blízkou rychlosti světla. Jako kdybyste vzali dvě tenisová děla a stříleli velké množství míčků velkou rychlostí proti sobě. Tenisáky by se rozbily a s určitou nadsázkou můžeme říci, že se tohle stane i u těch elementárních částic. Navíc ale při jejich srážkách vznikají i částice nové, mnohdy úplně neznámé, nebo naopak předpovězené nějakými výpočty.

Ke zkoumání vlastností těchto částic jsou v místě jejich srážek detektory, z nichž největší je ATLAS. Ten se skládá z dalších subdetektorů, například právě oněch křemíkových. No, a v Ústavu částicové a jaderné fyziky na matfyzu funguje skupina pod vedením profesora Zdeňka Doležala,

la, která se věnuje spolupráci s CERN, a probíhají zde různé testy křemíkových detektorů. Na jedno specifické testování jsem se ve své práci zaměřil i já. Proměřoval jsem takzvané front-end parametry, ale tím už nebudu čtenáře zatěžovat.

Jaké máte další profesní plány a sny?

Rád bych dokončil magisterské studium, a pokud mi to rodinná a zdravotní situace dovolí, chtěl bych pokračovat ve studiu doktorském. Tentokrát ale už spíše v oblasti fyziky teoretické než experimentální částicové. Rád bych, jak se říká, přispěl svou troškou do mlýna lidského poznání. To proto, že jsem si jist, že čím lépe budeme světu kolem sebe rozumět, tím lépe a efektivněji dokážeme využít všech darů a příležitostí, které nám svět nabízí. A platí to nejen ve vědě.

Prozradíte něco o své manželce – není také fyzičkou?

Manželka je můj úplný opak. Citlivá a empatická, vystudovaná zdravotní asistentka, chcete-li sestřička. Za své poslání si zvolila pomáhat druhým. Nicméně pomalu, ale jistě zjišťuji, že mezi vědci nejsme až taková výjimka – hodně kolegů či kolegyní má partnery či partnerky z řad zdravotníků nebo sociálních pracovníků. Asi je to právě proto, abychom se navzájem doplňovali a učili. Musím ovšem zdůraznit, že k mé vášni pro vědu, tedy nejen pro přírodní vědy, ale i matematiku, má pochopení. Dokonce bych se nebál říci, že se na rozdíl od jiných lidí těchto oborů „neštítí“ a snaží se všemu alespoň laicky či lidsky porozumět.

Cena Wernera von Siemense oceňuje práce a projekty z oblastí technických a přírodovědných oborů. Vedle Víta Königa letos obdržela ocenění za Univerzitu Karlovu ještě MUDr. Dagmar Myšíková, Ph.D., z 1. lékařské fakulty UK. Se studií s názvem Studium protinádorové imunitní reakce u pacientů s karcinomem plic uspěla hned ve dvou kategoriích – mezi ženskými vědeckými pracemi a v sekci nejlepší disertační práce, kde získala pomyslné stříbro.

Centrum BIOCEV testuje koronavirus

FOTO Luboš Wiśniewski

Adresa
Průmyslová 595
Vestec
252 50

Na začátku dubna získalo centrum BIOCEV, společné pracoviště Akademie věd ČR a Univerzity Karlovy, povolení na velkokapacitní testování koronaviru. Míří sem zejména vzorky z nemocnic i domovů s pečovatelskou službou.

Pro testování byly vyhrazeny a speciálně upraveny laboratoře splňující nejvyšší nároky na práci s infekčními biologickými vzorky. Vedou sem pouze dva vchody – jeden pro laboranty, druhý venkovní pro přejímání vzorků. Infekční materiál se tak úplně vyhne hlavní recepci, přes níž chodí do budovy zaměstnanci.

Do laboratoří má vstup povolen pouze výškolený tým BIOCEV COVID-19, co se děje uvnitř, lze sledovat na monitoru. K testování se přihlásilo přes sto dobrovolníků z řad zaměstnanců BIOCEV, z Univerzity Karlovy se na práci podílejí virologické laboratoře a výzkumné infrastruktury 1. lékařské fakulty a Přírodovědecké fakulty UK. Kapacitně tu zvládnou vyhodnotit více 300 vzorků denně.

prof. RNDr. Ivan Hirsch, CSc.

odborný garant testování, katedra genetiky a mikrobiologie Přírodovědecké fakulty UK

Doktor s akordeonem

Kapela **Severní nástupiště**, jejíž název vznikl podle nástupiště na smíchovském nádraží určeného k likvidaci, hraje mix country a folku. Blíže je jí česká country než ta americká, na repertoáru má písničky převzaté i vlastní, těch druhých by mělo postupně přibývat. Severní nástupiště si můžete poslechnout i na YouTube nebo Bandcampu (Severninstupiste.bandcamp.com).

Na 3. lékařské fakultě UK učí mediky a zkoumá poruchy mitochondriální funkce. O víkendu sbalí melodiku a akordeon a jde hrát s kapelou. Hudba Janu Trnkovi přináší radost, i když je to pro něho zatím tak trochu dřina. Hráť na hudební nástroje totiž začal teprve před pár lety.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO René Volfík

Dvakrát za měsíc sedne vystudovaný lékař do vlaku a s partou podobných nadšenců, kteří si říkají Severní nástupiště, vyrazí na koncert. Ne poslouchat, ale vystupovat. Večer se nese ve stylu na pomezí country a folku, protože právě takovou hudbu tato kapela hraje.

U akordeonu vám dech nedojde

Možná to zní překvapivě, ale Jan Trnka ještě donedávna žádný hudební nástroj neovládal. Doma ho rodiče vedli spíše ke sportu. V kapele hraje čtyři roky na melodiku, která vypadá jako foukací klávesy. „Před dvěma lety jsem si řekl, že bych chtěl umět hrát ještě na akordeon. Najal jsem si soukromého učitele a začal se tomu věnovat. Myslím si, že zájem naučit se hrát je někdy důležitější než talent,“ říká.

Důvod, proč volba padla zrovna na akordeon, byl ryze praktický. V kapele už dvě kytary a další strunné instrumenty byly, a tak sáhl po klávesovém nástroji. „Jeho výhodou je, že ač má podobný zvuk jako melodika, lze tón udržet mnohem delší dobu a vytvořit stabilnější zvukový podklad. A navíc je na něj možné hrát zajímavěji,“ vysvětluje.

Jeho akordeon váží pouze něco přes šest kilogramů (velké váží až jednou tolik), takže je dobře přenosný a dá se s ním i lépe hrát vestoje. Daň za to je menší rozsah a méně hlasů. „Mně ale dva hlasy na to, co hraju, stačí,“ přiznává hudebník-amatér.

První vystoupení s akordeonem zvládl Jan už brzy poté, co s učením začal. „Je to ale dáno tím, že si své party vymýšlím tak, abych je dokázal zahrát. V některých písničkách dávám opravdu jenom dva nebo tři tóny či akordy,“ konstatuje a dodává, že zatím pro něho vystupování nepředstavuje odpočinek, protože s nástroji zkrátka ještě trochu zápolí a cvičení ho stojí hodně námahy. Rozhodně by to ale nazval velkou zábavou. A protože zvládat melodiku a akordeon mu stále přijde málo, začal se učit brnkat na mandolínu.

Doc. MUDr. Jan Trnka, Ph.D., MPhil., MSc., vystudoval lékařství na 3. lékařské fakultě UK a poté díky stipendiu Gates Cambridge Trust působil i na slavné Cambridgeské univerzitě. Na 3. lékařské fakultě vyučuje mediky lékařské biochemii. Ve svém výzkumu se věnuje mitochondriím a jejich funkci ve vztahu k lidské biologii. Aktuálně rozjíždí projekt směřující k funkci mitochondrií a metabolickým změnám nádorových buněk, jehož cílem je zjistit, jak terapeuticky využít způsob, jímž buňky spotřebovávají různé živiny.

Smysl lze nalézt pouze v diachronii

Nakladatelství Karolinum vydalo dvousvazkovou více než 1200stránkovou antologii, která čtenářům předkládá ucelený a plastický obraz italské literární renesance. Pracovat na ní začal více než před šedesáti lety komparatista Václav Černý, monumentální dílo dokončil jeho žák Jiří Pelán z Filozofické fakulty UK. „Černý mě na cestě navigoval,“ líčí autor.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Vladimír Šigut

Jak vzpomínáte na svého učitele Václava Černého, bez nadsázky legendu?

Vzpomínám na něj jen v dobrém. Byl to fascinující pedagog, který byl ovlivněn francouzskou univerzitní rétorikou, a jeho dikce pro nás zněla trochu starosvětsky, ale na účinnosti jí to neubíralo. Říkalo se o něm, že je divinus in dicendi („nadán mluvou“), a skutečně to byl člověk, který vám dokázal svou pravdu vsugerovat.

Jeho pojetí komparatistiky a literární vědy vůbec je dnešním ideologizujícím metodologiím sice hodně vzdáleno, ale já si stále myslím, že stojí na solidních základech a má smysl se k němu vracet. Černý ve svých přednáškách předkládal obecný pohled na vývoj evropských literatur, vykresloval základní chronologickou osnovu, a umožňoval tak dalším přednášejícím, aby do této mozaiky doplnili své kamínky – Corneille nebo Kafku, to už pak bylo jedno. Byla to autentická kulturní diachronie a diachronie je vždycky především hledáním smyslu. To mě velmi ovlivnilo. Samozřejmě jsem

se po letech musel s Václavem Černým vyrovnávat i kriticky, ale to je vedlejší: vždycky je cenné, když se máte oč přít.

Jaký byl v osobním životě, lidsky?

S přítelem Janem Lehárem jsme ho po jeho vyhoštění z filozofické fakulty navštěvovali ještě v jeho dejvickém bytě a tady jsem ho poznal i z lidské stránky. I když na něj řada lidí vzpomíná jako na člověka odtažitého, který na studenty shlížel z profesorských výšek a byl těžko přístupný, já tuto zkušenost nemám. Spíš jsem měl tenkrát pocit, že se rozdává a my si to ani nezasloužíme. Moje vzpomínky jsou tedy plné vděčnosti. To on mě navigoval na cestu, na níž jsem pak zůstal a která už je dnes mým životem.

Jak jste se dostal k fragmentu antologie, která se zachovala v Černého pozůstalosti?

Na to, že Václav Černý připravoval antologii italské renesanční literatury, se dokonale zapomnělo, možná na to zapomněl i on sám, protože se v pamětech

o této práci nezmiňuje. Ani v bibliografii ke dvěma odeonským svazkům jeho studií, které připravil Jan Šulc a kde byla poprvé zmapována i jeho pozůstalost, tento titul nenajdete. Poprvé je zaznamenán až v soupisu pozůstalosti, který vypracovala Růžena Hamanová pro Památník národního písemnictví. Já jsem se o existenci rukopisu dozvěděl od italského slavisty Alessandra Catalana, který se na počátku nového tisíciletí v Památníku probíral texty, kde tušil nějakou výpověď o italské kultuře. Ke svému překvapení v krabicích, kde se nacházely texty Černého, narazil také na fragment této antologie. Byla připravována od roku 1956 pro nakladatelství Naše vojsko, ale poté, co Naše vojsko od projektu odstoupilo, zůstala nedokončena.

Kdy se začalo uvažovat o vydání?

Už Catalana napadlo, že by se antologie měla vydat. Uvažovalo se o tom, že pouze dopřeložím chybějící texty podle Černého edičního návrhu a jinak rukopis vydáme co nejpíetněji. Ale vše se začalo komplikovat: u některých překladů

Prof. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D., vystudoval francouzštinu, italštinu a srovnávací literaturu. V letech 1975–1991 pracoval jako redaktor a šéfredaktor nakladatelství Odeon. Od roku 1991 vyučuje v Ústavu románských studií FF UK, v současnosti působí v oddělení italianistiky. V roce 2002 získal Státní cenu za překladatelské dílo.

jsme nedostali autorská práva, a původní pietní koncepce se tak stala nerealizovatelnou. Vrátil jsem se k tomu projektu až po letech, když o něj projevilo zájem Nakladatelství Karolinum. Nejenže bylo ochotno se do toho pustit, ale souhlasilo s novou koncepcí, která ve mně do té doby dozrála – rukopis zrevidovat a rozšířit. V této podobě publikace v dubnu 2020 opravdu vyšla.

Jak obtížné bylo se rozhodnout, zda k antologii přistoupit pietně, nebo vytvořit nové dílo a tím se vydat všanc kritikům, že jste Černého vizi nedodržel, či dokonce poškodil?

Je třeba zopakovat, že rukopis byl neúplný a nezredigovaný. Černý se na koncepci antologie domluvil, jak už bylo řečeno, s Naším vojskem v roce 1956. Zajistil překladatele a stanovil jim termíny dodání v říjnu 1957. Než ale byla práce dokončena, stáhly se nad vydavatelem mraky a beletristická produkce mu byla odňata. Z dochované korespondence vyplývá, že byl učiněn pokus oslovit

Ke svému překvapení v krabicích, kde se nacházely texty Černého, narazil také na fragment této antologie. Byla připravována od roku 1956 pro nakladatelství Naše vojsko, ale poté, co Naše vojsko od projektu odstoupilo, zůstala nedokončena.

i jiná nakladatelství, všechna se z toho ale vyvlékla.

Když jsem se k projektu vrátil, musel jsem vzít na vědomí řadu problémů. Nedokončený rukopis měl sice přes šest set stran, ale zjevně to nebyla hotová kniha. Bylo jí třeba nějak dopsat. Problémy s autorskými právy fakticky otevřely cestu k velkorysejšímu pojetí revize rukopisu a tato revize nakonec zasáhla celou Černého koncepci. Černý byl samozřejmě limitován rozsahem, ale některé výpusťky byly hodně sporné. Tak chyběl například celý latinský humanismus a také quattrocenteskí filozofové Marsilio Ficino a Pico della Mirandola, kteří jsou pro pochopení renesančního ideového obratu zásadní. V nové verzi rukopis narostl na dvojnásobek. Ale přesto tato nová kniha není „nepietní“. Černého jsem místy korigoval, ale nic jsem neškrtal. Co mi bylo dovoleno otisknout, je začleněno integrálně.

Některé překlady v antologii jsou staré přes šest desítek let, zastaraly za tu dobu?

Překlady byly i pro dnešní dobu použitelné a u řady z nich bych řekl, že jsou dokonce skvostné. Byla by věčná škoda, kdyby zapadaly prachem. Černý si pro spolupráci vybral překladatele své generace, například Václava Čepa, bratra Jana Čepa, nebo Otto Františka Bablera, ale angažoval i řadu svých žáků z poválečného období, o nichž věděl, že jsou velmi talentovaní. Některé texty překládal Emanuel Frynta či Petr Kopta, všiml si dokonce i mladého Jana Zábrany. Sám do antologie také leccos přeložil. Možná jsou některé překlady Černého trochu staromilské, ale humanistickým periodám jistá patina svědčí. Protiklad „starší“ a „moderní“ překlad vytváří často falešný problém: překlad je především záležitost stylizace. A tyto texty lehce archaizující stylizaci rozhodně snášejí dobře. ↪

Ke každému žánru jste mohli vybrat pouze několik jmen. Byla to těžká volba?

Upřímně řečeno, výběr jmen pro mě problém nebyl. Jak už jsem zmínil, chyběli tam třeba quattrocenteskí filozofové, chyběla platonizující teorie lásky z pera Pietra Bemba či Leone Ebreoa a také autobiografická literatura – nejmarkantnější výraz renesančního individualismu – si zasloužila větší důraz. Pokud jsem doplňoval, šel jsem ovšem vždy po jménech z první řady a po dílech, která vstoupila do širšího – evropského – kontextu a jejichž energie se nevytratila ani dnes. Riziko osobního pohledu a subjektivních preferencí samozřejmě k žánru antologie patří. Čtenáři ale garantuji, že tu najde texty vskutku prvotřídní a přitom většinou neznámé. Přibližně osmdesát procent textů bude pro české publikum nových.

Doposud jste se věnoval spíše současnější literatuře. Jaký byl návrat k renesanci?

Je pravda, že mám mimořádnou slabost pro devatenácté století, které je podle mě všeobecně a dlouhodobě podceňované. Vždy mě zajímaly nestandardní, nepravidelné, popřípadě bohémské zjevy, jež literární historie přijímala s jistými rozpaky, a těch jsou devatenácté století a začátek dvacátého plné, například Nerval, Dossi či Savinio. Věc se má ale tak, že když na romanistiku přišla má kolegyně Alice Flemrová, období jsme si rozdělili. Ona byla jednoznačně orientovaná na moderní literaturu a já jsem

přece jen jako Černého žák měl ke středověku a renesanci blíže. Profesně tedy dělám starší literaturu už delší dobu.

Není to omezení?

Vůbec toho nelituju. Od Černého jsem se dozvěděl, že pokud člověk chce v literárních dějinách něčemu porozumět, musí se zabydlet v různých národnostních kontextech a v různých dobách. Už jen proto, že žádný spisovatel nečte jen domácí autory a nečte jen své současníky, kolegy a rivaly, ale z povahy věci komunikuje s autory různých dob a různých kulturních horizontů. Václav Černý předkládal vizi literatury jako *Weltliteratur* a svým příkladem přesvědčoval, že tento velkorosý pohled je uskutečnitelný. UVěřil jsem a sám jsem se na tuto bezbřehou půdu vypravil. Tato cesta má spousta rizik a v současné době není doporučeníhodná, neboť všichni už pochopili, že skutečná odbornost je ve specializaci. Pro trochu dobrodružné temperamenty je to však ta pravá cesta. Jsem hluboce přesvědčen, že smysl, a to nejen literatury, lze nalézt pouze v diachronii, v organické dynamice historického vývoje. Synchronní řezy vám ukáží salám plný různých dobrot, ale neodhalí smysl věci.

Jste příznivcem myšlenky, že by antologie mohly být více multimedialní?

UVědomuji si, že antologie je cosi, co nová digitální média produkují téměř samovolně. Nabízejí však převážně expandující faktografii, kterou si teprve musíte

Od Černého jsem se dozvěděl, že pokud člověk chce v literárních dějinách něčemu porozumět, musí se zabydlet v různých národnostních kontextech a v různých dobách.

poskládat. A to už dneska – mimo jiné právě návykem na internetové zdroje – málokdo umí.

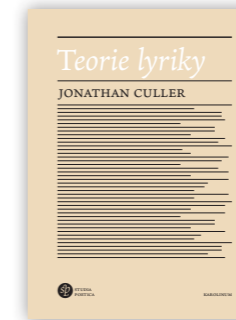
Myslím, že to, co Černý – a já s ním – předkládáme, je něco odlišného. Renaissance je nesmírně komplexní doba, křesťanská i pohanská, naturalistická i idealistická, se smyslem pro matematiku i pro magii, je to doba plná tenzí a protimluvů. Naše antologie však není pouze sumárem nespojitých a mnohdy antagonistických postojů. Panoramatický pohled, který tu je vržen na kulturní fakta, má ukázat, že všechna ta mnohota může být výrazem něčeho v jádru uzavřeného a organického, zřetelně konturovaného a vnitřně artikulovaného, a že i v tomto případě se lze ptát po globálním smyslu tohoto zdánlivě nesourodného směřování. Za jednotlivostmi má vystoupit cosi, co má alespoň relativní povahu celku, co je v zásadě fenomenologicky jednotné a co nám říká ještě dnes něco podstatného o nás samých.

Italská renesanční literatura. Antologie

Václav Černý, Jiří Pelán
vázaná, 1. vydání,
dva svazky (1260 stran)
vydáno: duben 2020
ISBN: 978-80-246-4343-4
doporučená cena: 960 Kč

Tělo za katrem
Alena Lochmannová
Academia 2020
vázaná, 356 stran
ISBN 978-80-2003-019-1
doporučená cena: 595 Kč

Teorie lyriky
Jonathan Culler
Nakladatelství Karolinum 2020
brožovaná, 460 stran
ISBN 978-80-2464-456-1
doporučená cena: 450 Kč

Brouci čeledi slunéčkovití (Coccinellidae) střední Evropy
Ladybird beetles (Coccinellidae) of Central Europe
Oldřich Nedvěd
Academia 2020
brožovaná, 304 stran
ISBN 978-80-200-3023-8
doporučená cena: 385 Kč

Tipy k jarnímu čtení

Vězni, tetovaní a zpovídání

Rozhovory s více než stovkou odsouzených a se sedmi desítkami zástupců vězeňského personálu. O čem? O modifikovaných tělech ve vězení, mimo jiné. Tak impozantní je „input“ knížky, kterou sepsala Alena Lochmannová. Vycházela ze svého terénního výzkumu zahájeného již v roce 2013 a z disertační práce obhájené na Filozofické fakultě UK, kde ji mimo jiné inspiroval hostující antropolog John Michael Coggeshall. Ten dříve sám zkoumal vězeňské komunity. „Taktó ucelená a v praxi zakotvená publikace je v českém kontextu výjimečná,“ uvádí na záložce bohatě ilustrovaná publikace doktor Lukáš Dirga, penitenciární sociolog.

Na básně bez předsudků

Nakladatelství Karolinum v polovině dubna představilo zcela novou edici Studia poetica, jež má přinášet významné překladové i české texty. Ty se budou věnovat poezii nejen v rámci literární vědy, ale též v širších souvislostech s filozofií anebo uměním. „Teorie lyriky si klade za cíl přistoupit k oblasti lyrické poezie pružně a nedogmaticky, přitom ale s vědomím bohatých vnitřních vazeb tradice básnického psaní, poslechu a čtení, které se osvědčují v autorské i čtenářské zkušenosti, a tím ustavují jednotu žánru,“ čteme v anotaci nové knihy oblíbeného literárního teoretika Jonathan Cullera (vydané v překladu Martina Pokorného).

Klíč k beruškám

Hezké počasí (a uvolňovaná karanténní opatření) lákají k výletům, takže mohou přijít vhod určovací klíče. Třeba ten popisující 100 a 1 druh slunéček žijících ve střední Evropě. „Většina druhů je ilustrována fotografiemi dospělých brouků ze sbírek nebo z přírody... Určovací klíče brouků a larev umožní určovat exempláře jak na základě diagnostických znaků pro triby, rody a druhy, tak podle barevných vzorů na krovkách a hrudi (u larev na vrchní straně zadečku),“ láká druhá a opět skvěle prodávané vydání knihy docenta Oldřicha Nedvěda, jež vystudoval Přírodovědeckou fakultu UK a dlouhodobě působí v Biologickém centru Akademie věd.

Naší úlohou je nabízet **pestrost** názorů

„Naše stanice jsou rozvrstveny tak, aby pokrývaly celé spektrum společnosti – věkové i sociální. Každý si může vybrat to své, co ho zajímá. Na tom nic nezměnila ani situace kolem koronaviru,“ říká René Zavoral, generální ředitel Českého rozhlasu a absolvent Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

O kolik se zvedla poslechovost Českého rozhlasu v době koronavirové krize?

Data pravidelně přináší Radioprojekt. Český rozhlas i komerční vysílatelé se ovšem tentokrát dohodli, že jeho výsledky za období koronavirové krize nebudou zveřejněny a nahradí je výzkum, který nebude sledovat konkrétní rádia. Podle našich údajů z online prostředí ale jde Český rozhlas jednoznačně strmě nahoru. Například zpravodajský server iRozhlas zaznamenal v březnu přes tři miliony reálných uživatelů, což je trojnásobek oproti jeho běžným výsledkům.

Daří se vám „přelévat“ jeho návštěvníky i k jiným pořadům?

Rozhlas má tu výhodu, že se jeho audioformáty s online prostředím velmi dobře doplňují. Je zde tedy například řada posluchačů z řad mladší generace, kteří cílí hlavně na naše podcasty a poslouchají je prostřednictvím Spotify nebo jiných třetích

stran. Obecně do online prostředí směřují lidé, kteří nemají čas na kontinuální poslech našich stanic a vybírají si konkrétní pořad či formát. Proto jsme loni v prosinci spustili audioportál mujRozhlas.cz, který je jakousi branou do Českého rozhlasu, jejímž prostřednictvím se snažíme oslovovat další skupiny potenciálních uživatelů. Mohou zde poslouchat naše stanice živě i z archivu a tvořit si vlastní playlisty.

Změnil se profil vašich posluchačů?

Naše stanice jsou rozvrstveny tak, aby pokrývaly celé spektrum společnosti – věkové i sociální. Každý si může vybrat to své, co ho zajímá. Na tom nic nezměnila ani situace kolem koronaviru. Vysílání jsme ovšem rychle přizpůsobili podmínkám karantény v České republice a přinesli speciální formáty – pro děti vzdělávací na Rádiu Junior, pro starší generaci kontaktní či poradenské pořady na Dvojce či regionálních stanicích. Obrovský zájem je o zpra- ↪

vodajství, ale zároveň jsou vyhledávané i zábavné pořady či četba.

Nebojíte se, že zájem o koronavirovou problematiku začne opadat – že už z ní veřejnost bude unavená?

Každé téma, které je příliš dlouho na špici pozornosti, začne být po čase trochu zatěžující. Samozřejmě se mu nemůžeme vyhýbat, je naší povinností o něm vysílat a psát. Vedle toho si ale udržujeme pestrost, aby si lidé měli z čeho vybírat a mohli si od tématu koronaviru kdykoli odpočinout, třeba na něj i na chvíli zapomenout a věnovat se něčemu jinému.

Jakým způsobem témata vybíráte, aby byla věcně přínosná a přitom uživatelsky přitažlivá?

Staré osvědčené pravidlo je, že musejí být vždy v rovnováze a ideálním souladu obsah a forma. Máme k dispozici nejrůznější průzkumy o preferencích posluchačů, stavíme na našich zkušenostech i tradičních pořadech. Ve zpravodajství se samozřejmě věnujeme všemu aktuálnímu a důležitému, ale sledujeme také trendy – nové formáty a technologie. Rozjeli jsme takto ve velkém například podcasty, což je obrovský fenomén dnešní doby.

Máte plán, jak počty posluchačů rozhlasu a návštěvníků webových stránek udržet i ve chvíli, kdy se to nejhorsí přezene?

Současná situace je specifická a je třeba zcela realisticky říci, že aktuální extrémně příznivá čísla asi neudržíme. Byl bych ale rád, kdybychom na nich dál stavěli. Hlavním předpokladem úspěchu je ve správnou chvíli nabídnout posluchačům další atraktivní obsah. Budou si nejspíše chtít od nynější krize odpočinout, což je však ještě daleko. S kolegy, kteří mají na starosti program a vysílání, se o tomto tématu samozřejmě průběžně bavíme a připravujeme se i na dobu „pokoronavirovou“. V dlouhodobém horizontu přemýšlíme zejména o tom, jakým způsobem budou posluchači chtít konzumovat náš obsah. Je docela dobře možné, že se Český rozhlas v budoucnu stane spíše výrobcem než vysílatelem.

Mgr. René Zavoral vystudoval politologii na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V Českém rozhlasu pracuje od roku 2001 (s roční přestávkou, kdy působil v bankovním sektoru). Začínal jako marketingový a PR manažer, později řídil strategický rozvoj rozhlasu, odbor komunikace, marketingu a PR, působil také jako jeden z náměstků. V roce 2016 vyhrál výběrové řízení na pozici generálního ředitele Českého rozhlasu.

Jak to myslíte? Už nebudou klasické rozhlasové stanice, ale jejich obsah se přesune do online prostředí?

To určitě ne. Myslel jsem tím, že vedle klasického vysílání zde bude několik dalších distribučních platforem, na které bude Český rozhlas umísťovat svůj obsah. A je možné, že budou časem stejně silné jako klasické vysílání.

Jaká opatření jste v rozhlasu zavedli, abyste snížili riziko nakažení covidem-19?

V budovách Českého rozhlasu jsme snížili stav zaměstnanců zhruba ze 1400 na tři stovky. Vytvořili jsme v Praze na Vinohradské dvě studia se vstupem z veřejných prostor, kde odbavujeme většinu hostů do vysílání. Všichni jsou měřeni bezkontaktním teploměrem. Až do odvolání jsme pozastavili výrobu slovesných a hudebních pořadů. Zvýšili jsme úklid všech prostor rozhlasu a několikrát denně je dezinfikujeme. Všichni zaměstnanci i hosté jsou povinni mít zakrytá ústa a nos.

Většina lidí tedy pracuje z domova?

Ano. Z někdejšího benefitu zvaného home office se stala náročná disciplína, zejména pokud je nutné se zároveň starat o rodinu. Řada rozhlasáků však stále denně do redakcí dochází. Oba pracovní modely představují značnou fyzickou i psychickou zátěž, proto jsme pro zaměstnance zajistili psychologickou pomoc, na kterou se mohou kdykoli obrátit, a také online lékařské poradenství.

Byli někteří z nich v karanténě?

Vystřídalo se jich v ní dost. Zpočátku to byli všichni, kdo se vraceli ze zahraničí, a pak také ti, kteří měli nějaké příznaky možné nemoci. Dva naši zaměstnanci se koronavirem nakazili, ale naštěstí neměli vážné zdravotní problémy a nyní již jsou již vyléčeni.

Máte připravené varianty pro případ, že by pracovníků onemocnělo více?

Jednoznačně chceme udržet vysílání všech stanic. Počty lidí na jednotlivých pracovištích jsme tudíž omezili na nejnútnejší minimum, v němž je možné zabezpečit vysílání. Zavedli jsme střídání jednotlivých týmů a máme vytvořené i jakési záložní skupiny, které mohou nastoupit v případě, že by se nakazil větší počet zaměstnanců. Pevně ale věřím, že taková situace nenastane.

Co se změnilo pro vás osobně?

Upřímně přiznávám, že je pro mě současný stav nesmírně otravný a zatěžující. Ale přistupuji k němu maximálně zodpovědně a s respektem ke všem pravidlům a nařízením. Do rozhlasu docházím denně – až na řídké výjimky, kdy pracuji z domova. Většinu pracovních schůzek řeším telefonicky či online. V soukromí se věnuji rodině a dětem, pro které je stávající karanténa bez kamarádů čím dál náročnější. Ve volných chvílích – asi jako mno-

Naší úlohou je přinášet informace, kulturu, vzdělávání i zábavu, být nezávislí, objektivní a vyvážení, nabízet pestrost názorů a doprovázet posluchače v jejich každodenním životě.

ho dalších lidí – čtu, poslouchám hudbu a obecně dělám věci, které jsem dříve nestíhal, třeba sleduji seriály na HBO či Netflixu.

Máte čas přemýšlet do hloubky o své profesi – kam chcete rozhlas dále směřovat?

Víte, ty výzvy jsou pořád stejné. Krize ale více ukazuje, že média veřejné služby mají v naší společnosti nezastupitelnou roli. Dokážeme rychle reagovat, přinést speciální formáty a obsah. Musíme plnit, co nám ukládá zákon o Českém rozhlasu a vnitřní kodex. Naší úlohou je přinášet informace, kulturu, vzdělávání i zábavu, být nezávislí, objektivní a vyvážení, nabízet pestrost názorů a doprovázet posluchače v jejich každodenním životě. To jsou největší úkoly, které nebudou nikdy obsahově vyprázdněné, ale stále aktuální.

Jak se změnila novinářina od doby, kdy jste začínal?

Nejvíce ji samozřejmě proměnil internet. V dnešní době může být – anebo se cítí být – novinářem každý, kdo má Facebook nebo Twitter. Vše je více o rychlosti než o kvalitě a hloubce informací či jejich analýze. To jsou stinné stránky. Na druhou stranu internet umožnil přinášet veškeré informace takřka v přímém přenosu, zajistil jejich rychlou distribuci i výměnu.

V čem se liší dnešní mladí redaktori od vaší generace?

Jsou nezatíženi komunistickou minulostí, přicházejí často se zkušenostmi studia v zahraničí. Mají ve svém věku úplně jiný rozhled, způsob myšlení, žebříčky hodnot i úroveň sebevědomí, než jsme měli v jejich věku my. To je ale v pořádku. Umění je pak vše skloubit, aby se naše týmy dobře doplňovaly

a fungovaly a noví i služebně starší kolegové si byli navzájem přínosem.

Jaké by měl mít novinář vzdělání?

Myslím, že dobrým novinářem se můžete stát po absolvování jakékoli vysoké školy, pokud samozřejmě umíte psát, dokážete dobře vyhodnocovat, třídít informace a pohotově reagovat. Pro každé povolání musíte mít vlohy. Jedna z nejtěžších věcí, již vás ale žádná škola nenaučí, je umět oddělovat vlastní názory a postoje od zpravodajského tématu, které zpracováváte. Každý novinář postupem času zjistí, co mu sedí nejlépe. Někdo popisuje téma raději stručně, jiný zase tvoří texty přitažlivější čtenářsky. Někdo má raději statistiky, grafy a čísla, jiný zase příběhy. Pro mě jako člověka, který zastupuje médium veřejné služby, je vždy na prvním místě kvalita – informace musejí být pravdivé, ověřené, vyvážené a názorově pestré.

Dozvěděl jste se na vysoké škole něco, co považujete za nadčasové a dodnes se tím řídíte?

Jsem už zástupcem starší generace a možná teď budu působit trochu konzervativně. Studia mě naučila přistupovat s pokorou a respektem ke zkušenostem starších kolegů. Vždy jsem patřil k těm, kteří rádi dávají příležitost mladým. Ale také se jim snažím vstřípit něco z těchto hodnot.

Co vám při studiu naopak chybělo a musel jste se to doučit za pochodu?

Žádná škola vás nenaučí manažerským dovednostem. A nepřipraví vás zejména na to, jak člověka dobře odhadnout a nabídnout mu správnou příležitost a motivaci. Není asi složitější a komplikovanější disciplína než právě každodenní práce s lidmi.

Kronika

17/1

Letošní rok, který se na Univerzitě Karlově nese v duchu ocenění žen-akademiček, zahájila komorní výstava věnovaná památce profesorky Milady Paulové. Výjimečná žena – od roku 1925 první docentka a profesorka v oboru dějin slovanských národů – se jako málokdo jiný zasloužila o lepší budoucnost vědkyň a pedagožek na českých vysokých školách.

Rok 2020 pro ženy UK

21/1

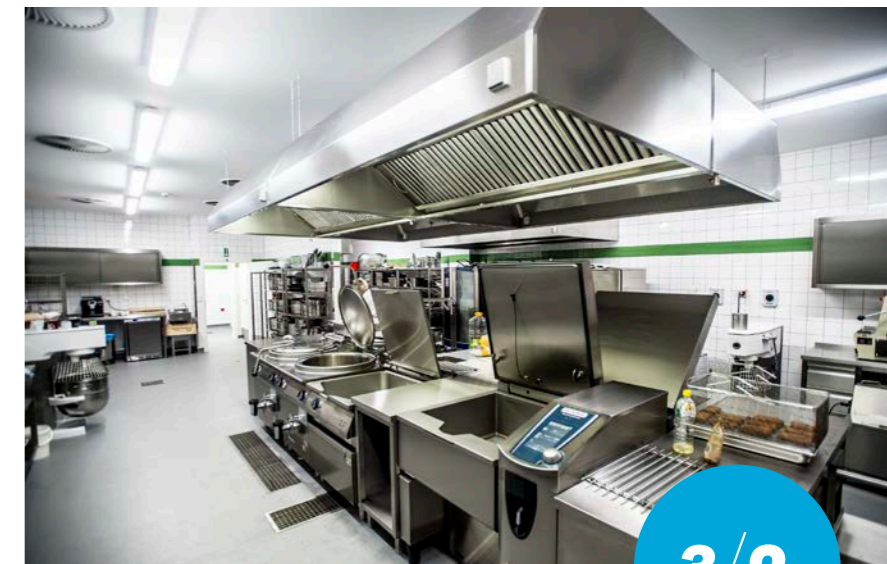
Přibližně dvanáct tisíc návštěvníků přilákal do pražských Letňan veletrh Gaudeamus. Nenechali si ho ujít především středoškoláci, kteří plánují nástup na vysoké školy. Mezi zastoupenými samozřejmě nechyběla ani Univerzita Karlova, nejatraktivnější v zemi.

UK na Gaudeamu lákala uchazeče

Menza ve Voršilské opravena

Symbolickou červenou páskou při znovuotevření přestříhli rektor UK Tomáš Zima a ředitel kolejí a menz UK Jiří Macoun. Kromě menzy v budově sídlí také kanceláře Filozofické fakulty a Fakulty sociálních věd UK, Ústavu jazykové a odborné přípravy či studentských spolků, v patěm podlaží pak kaple a místa se najdou i pro výuku.

3/2

Noví čestní doktoři UK

18/2

Americký genetik Eric S. Lander (profesor Harvardu a MIT) a izraelský biolog Joel L. Sussman z Weizmannova institutu obdrželi v Karolinu čestnou vědeckou hodnost doctor honoris causa. Titul jim byl udělen za mimořádné celoživotní vědecké úspěchy.

Stěny historických budov UK nasvítily a okrášlily video-mapping spojený s otevřením expozice Dějiny UK. Projekt byl věnován 100. výročí přijetí první československé ústavy, k němuž došlo 29. února 1920, a zároveň 100. výročí navrácení názvu Univerzity Karlovy zákonem o poměru pražských univerzit z 19. února téhož roku (tzv. lex Mareš).

Nasvícené oslavy „jmenin“

29/2

3/3

Pohybem proti obezitě

Společná akce UK a ministerstva zdravotnictví upozornila v pražském obchodním centru a jen pár dní před vypuknutím koronavirové krize na potřebnost zdravé výživy a pohybu.

László Lovász čestným doktorem UK

4/3

Maďarský matematik László Lovász převzal čestnou vědeckou hodnost doctor honoris causa matematických věd. Profesor Lovász je vůdčí osobnost světové teorie grafů a kombinatoriky a jeho práce a vliv překračují rámec individuálních disciplín.

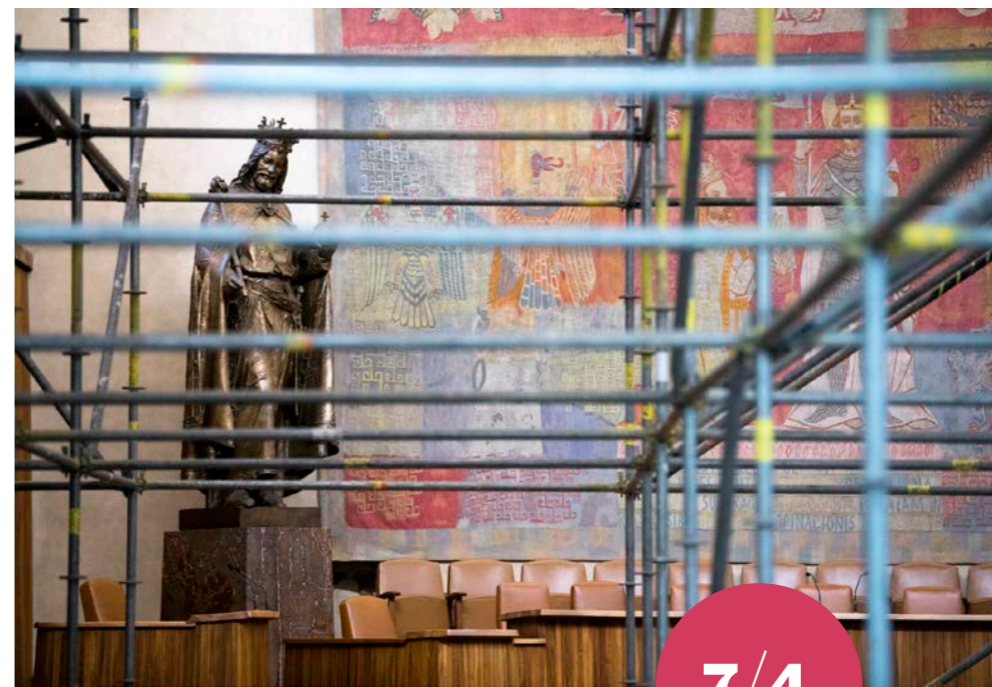
Benátské zrcadlení v Karolinu

Slavnostní vernisáží byla zahájena společná výstava akademického malíře Jakuba Špaňhela a benátských zrcadel z tradiční sklářské dílny Ongaro e Fuga v italském Muranu. Záštitu nad expozicí převzal s rektorem UK také italský velvyslanec v ČR Francesco Saverio Nisio.

5/3

Univerzita (ne)oslavila 672. výročí

Karolinum prošlo během vynucené pauzy rekonstrukcí

7/4

Tradiční celouniverzitní shromáždění konané u příležitosti výročí založení Univerzity Karlovy bylo kvůli pandemii koronaviru zrušeno. „Jako rektorovi a členovi akademické obce mi není příjemné, že naše Aula Magna zeje prázdnou a univerzitní i fakultní budovy též. Co mě ale zároveň naplňuje hrdoostí, energií, optimismem a pocitem sounáležitosti, jste vy – lidé, společenství, komunita, která na rozdíl od budov, učeben a laboratoří představuje univerzitu,“ řekl rektor Tomáš Zima při natáčení videozdravice akademické obci UK.

17/4

Orchester a Sbor UK mezinárodně oceněn

Jedenáct předních osobností UK včetně profesorů Jana Pirka, Pavla Koláře či rektora Tomáše Zimy publikovalo své představy o cestě z uzavřené země. „V současnosti je nutné s ohledem na aktuální epidemiologická data a vývoj epidemie zásadně zrychlit rozvolňovací opatření – ve prospěch zdraví občanů, ekonomické a společenské stability a prosperity země,“ napsali.

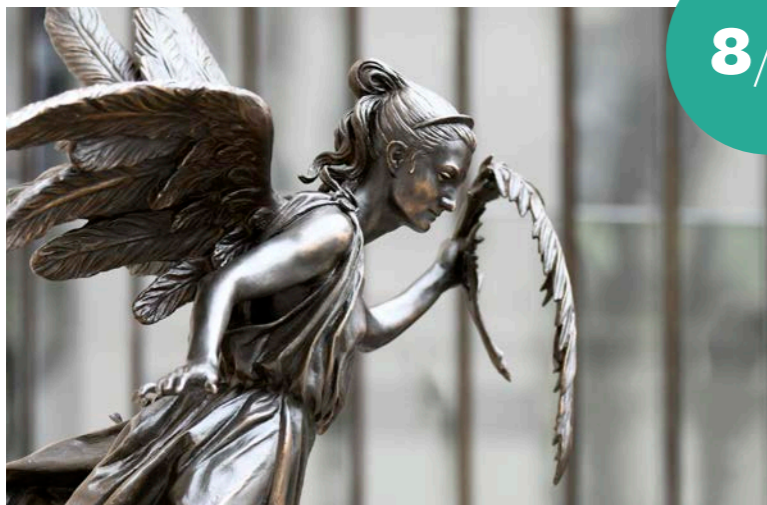
Orchester Univerzity Karlovy byl prezentován Evropskou sítí univerzitních orchestrů jako orchestr měsíce dubna. „Pozvánku ENUO prezentovat náš orchestr jsem přijal bez váhání – je to pro nás velká čest. Je skvělé mít možnost představit naši práci, soubor a univerzitu širšímu publiku. Zvláště v době krize, kdy orchestry nemohou (živě) zkoušet a uskutečňovat své plány,“ řekl pro Forum šéfdirigent Haig Utidjian, jenž vede kolegy i v době koronavirové.

Tzv. výzva jedenácti

21/4

Hold obětem válek

8/5

Zástupci Univerzity Karlovy a Československé obce legionářské si v Karolinu připomněli 75. výročí osvobození Československa a odhalili pamětní desku, která je určena obětem válek, a to nejen z univerzitních řad. Bronzová deska nese nápis „Universitas Carolina“ a je na ní zpodobněna postava bohyně Niké se zlomenou palmovou ratolestí, což v řecké mytologii poukazuje na paradox vítězství – vítězství spojené s obětí. Pomník odhalilo vedení UK.

Navždy jsme se rozloučili

7/4
Napravující
Jan Křen

Ve spojitosti s koronavirem skonal profesor Jan Křen, spoluzakladatel a první ředitel Institutu mezinárodních studií FSV UK. „Neoddělitelnou součástí Křenova života byla i jeho činnost organizační a obecně prospěšná, patrná v celém jeho životním běhu. Kromě nezměrného úsilí přivést k životu nový ústav a obor se jeho další aktivity ubíraly k nápravě a stabilizaci česko-německých vztahů,“ zavzpomínal na kolegu Jiří Vykoukal z téhož institutu.

8/4
Inspirativní
Ludá Klusáková

Profesorka Ludá Klusáková působila na Filozofické fakultě UK čtyřicet let a výrazně se podílela na formování Ústavu světových dějin, jeho vědeckých i pedagogických výsledků a rozvoji mezinárodních kontaktů. „Opustila nás osobnost, která s neutučující energií prokazovala své badatelské a organizační schopnosti a přitom si vždy zachovávala lidský a vstřícný přístup ke kolegům i studentům,“ uvedla domovská FF UK, která přichystala i soupis desítek osobních vzpomínek historiků, které paní „Ludá“ doma i v cizině inspirovala.

28/4
Filozofující
Ladislav Hejdánek

Ve věku nedožitých 93 let zemřel filozof, disident a vysokoškolský pedagog Ladislav Hejdánek, jenž mohl teprve po roce 1989 konečně začít přednášet na Filozofické fakultě a Evangelické teologické fakultě UK. „Ladislav Hejdánek odešel z předmět-ného světa do říše ryzí nepředmět-nosti, do níž byl celý život vykloněn jako málokdo jiný. Je teď na nás, ostatních událostech či subjektech, zda ona nepřehlédnutelná a významná událost, kterou byl Hejdánek, přetrvá v univerzu dál díky tomu, že na ni adekvátně zareagujeme a navážeme,“ prohlásil Václav Němec z Ústavu filosofie a religionistiky FF UK.

29/4
Srdečný
Milan Šamánek

„S lítostí oznamuji, že nás opustil zakladatel dětské kardiologie, emeritní proděkan fakulty profesor Milan Šamánek, skvělý lékař a učitel, kterého jsem vždy ctil a měl rád,“ sdělil smutnou zprávu nejen akademické veřejnosti děkan 2. LF UK Vladimír Komárek. Profesor Šamánek se nebývale zasadil o moderní péči pro děti se srdečním onemocněním.

Být sám se sebou není ztracený čas

FOTO René Volfík, Helena Kodalíková

Současná mimořádná situace mě zastihla na stáži v Cambridge, kam jsem přijel s touhou po nových kontaktech, tématech i místní skvělé knihovně. Knihy však zůstávají pod zámekem, karanténa setkávání s druhými nepřeje, a tak čas až na videokonferenční výjimky trávím s tím, co nabízí prostor vlastního nitra. Tato zkušenost není nová, je ale intenzivní. Nejsem v tom ovšem sám – mnozí jsme se ocitli v situaci, kdy řada běžných činností není možná.

Je to čas ztracený? Nemusí být. Čas lze zaplácnout, zabít, ale také naplnit, třeba tím, že člověk má čas i na sebe. „Být se sebou“ není projevem zahálky, formou lenosti a neefektivity. Staří Řekové a Římané to dokonce považovali za životní ideál. Být se sebou je to nejjednodušší – nic se po nás nechce. Zároveň je to to nejtěžší, neboť mysl je plna věcí, myšlenek, povinností – a zbavit se této skrumáže vyžaduje čas, námahu a odvalu vydržet to se záblesky toho, co je v životě důležité, oč v něm jde a co a kdo je pro nás a vzácné. A to nám v „běžném provozu“ může snadno unikat. Zvlášť v akademickém prostředí se v běžném kolotoči výuky, výzkumných projektů, grantových žádostí a evaluací přesvědčení, že člověk není pouze tím, co a kolik toho dělá, snadno vytratí. Přitom právě univerzita může být místem, kde je doma to, co přesahuje běžné přežívání, tedy transcendence.

Transcendence, neboť člověk, jeho život a důstojnost je cosi víc a zaslouží si privilegované místo v žebříčku hodnot. Vždyť člověk tu není sám a pro sebe (Pavel z Tarsu by řekl „jedni druhých

břemena neste“). Transcendence, neboť svých schopností a gradů nevyužíváme (snad) jen pro „mrzký zisk“, ale aby „více zazářila pravda“, kterou nelze redukovat na to, že to myslíme upřímně. Tato pravda vede člověka k pokoře, neboť ji nevlastníme – to ona spíše vlastní nás. Transcendence znamená taky otevřenost vůči tomu, co nebo kdo člověka přesahuje a je zdrojem veškeré pravdy, dobra a krásy. A bez toho všeho život není ono.

Ne, toto období mně ani univerzité nic nevzalo, ale obdarovalo možností objevit či navrátit se k tomu, co je pro nás i akademickou obec skutečně důležité. Snad se to tak rychle nevytratí, „až se to dá do normálu“. Možná by nám chyběl smysl, pocit naplnění i radost.

doc. David Vopřada, Dr.
proděkan pro vědu, pedagog a kaplan
Katolické teologické fakulty UK

Během nouzového stavu ztichl i dejvický seminář KTF UK

Dočetli jste jubilejní 50. číslo...

... ale už pro vás chystáme další.

Forum

V době nedostatku ochranných pomůcek se uplatnil i 3D tisk. „Jsou to v podstatě takové lepší roušky, dalo by se říci polorespirátory,“ říká Jan Hrabovský, doktorand z matfyzu a člen platformy Sousedská pomoc, jenž na své 3D tiskárně vyrobil pár set respirátorů distribuovaných do nemocnic i na krizové štáby – též výrobků s iniciálami UK.

Kdo mohl, pomohl / **10**

